

Llengua i territori

L'1 de juny es va celebrar una taula rodona amb aquest títol dins dels actes de «Passeig per la vida i l'obra» de l'escriptor Francesc Vallverdú. [p. 5]

Èxit de la Garbinada

EL grup de teatre de Mequinensa va representar l'obra, basada en textos de Moncada, *D'un temps, d'un poble* al teatre el Cercle de Gràcia. [p. 7]

TEMPS DE FRANJA

Revista de les Comarques
Catalanoparlants d'Aragó

El Bergantes en perill

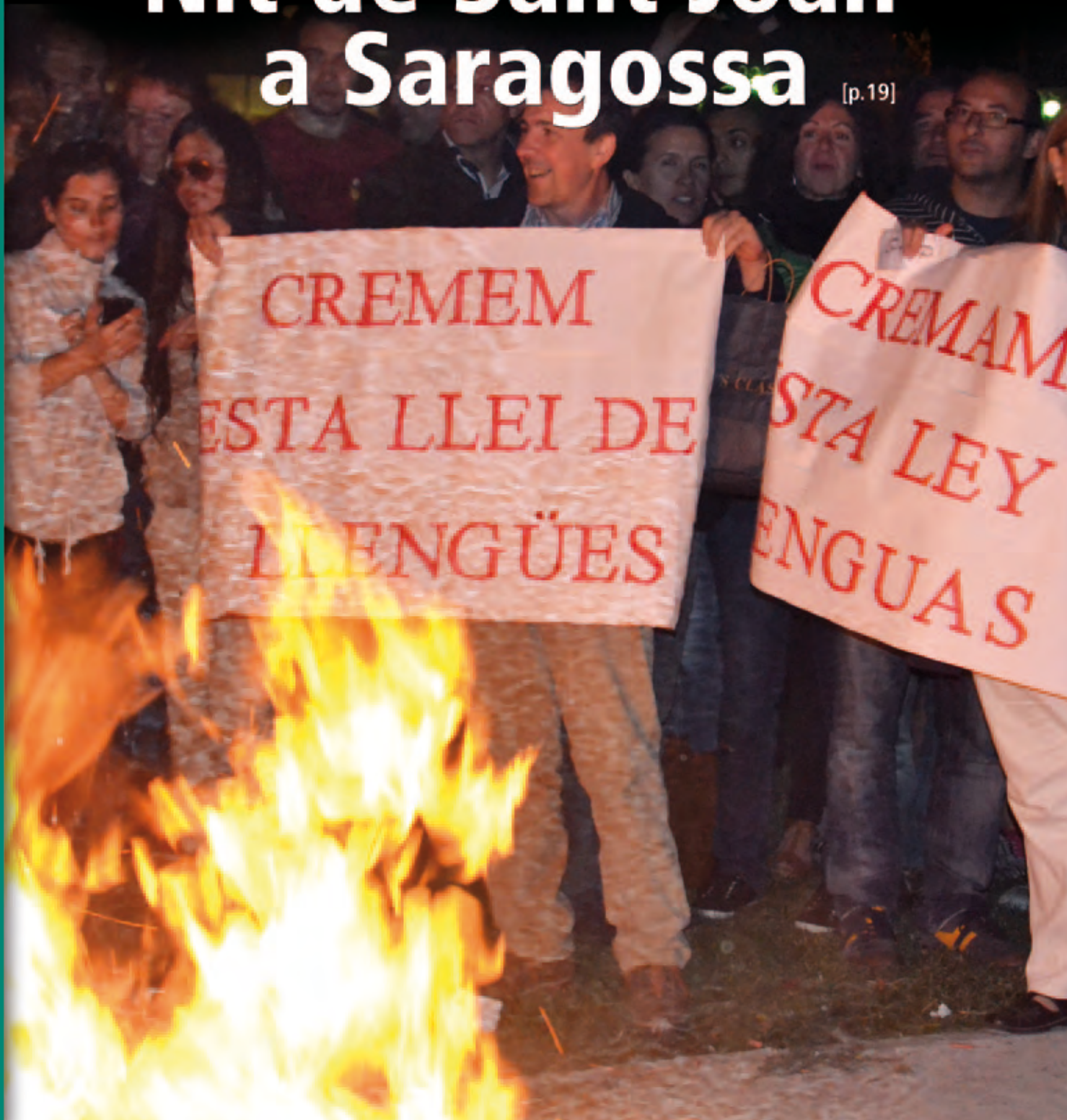
Un projecte de pantà posa en perill l'ecosistema i el paisatge d'aquest riu, un dels pocs verges que queden a Aragó i a tota la Península. [p. 15]

«Sin la cabecica atada»

Presentació d'aquest llibre recull d'estudis, assajos i articles de premsa de Josep Bada, al col·legi major Pignatelli de Saragossa. [p. 16]

Nit de Sant Joan a Saragossa

[p.19]

Sumari

- 2 Cartes dels lectors
- 3 Editorial
- 4 Matarranya
- 7 Baix Cinca
- 10 Entrevista: Juan Manuel Llop Albiach
- 12 Llitera
- 14 Cultura
- 15 Tema del mes
- 16 Aragó
- 17 PP.CC
- 19 Opinió

Imatge coberta: Foguera de Sant Joan a Saragossa. Foto: ©Ricardo Párraga

TEMPS DE FRANJA 118

Edita:

C. Major 4, 44610 Calaceit. T. 978 85 15 21
 • Associació Cultural del Matarranya
 • Consells Locals de la Franja
 • Institut d'Estudis del Baix Cinca-IEA
 • Centre d'Estudis Ribagorçans (CERib)

Coordinació: Carles Terès i Isa Calaf
 info@teresantolin.com

Gestió i administració: Cèlia Badet

Cap de redacció i maquetació gràfica:
 Isabel Calaf • tempsfranja@orange.es

Consell de redacció:

El Matarranya: Josep M. Baró, José Miguel Gràcia, M. D. Gimeno, Carles Sancho.
 El Baix Cinca: Pep Labat, Rosa Arqué, Carme Messeguer i Hugo Sorolla.
 La Llitera i la Ribagorça: Carles Barrull, Josep Esplugas, Glòria Francino i Josefina Motis.
 Aragó: Màrio Sasot.
 PP.CC.: Hugo Sorolla.

Fotografia:

Marina Barrafon, Sigrid Schmidt Von der Twer.

Opinió: Esteve Betrià, Quim Gibert, Merxe Llop, Vicent de Melchor, Juli Micolau, Joaquim Montclús, Ramón Mur, Francesc Ricart, M. Teresa Serrano, Ramon Sistac, Natxo Sorolla, Carles Terès i Joaquim Torrent.

Subscripcions i publicitat: 978 85 15 21

Producció: Terès & Antolín s.c.
 info@teresantolin.com

Disseny: Carles Terès Bellés

Dipòsit legal: TE-88/2000

ISSN: 1695-7709

En venda a:

Albelda: Estanc Conchita. **Calaceit:** Papereria Abàs. **El Torricó:** Llibreria Pilarín. **Fraga:** Llibreria Badia i Kiosko Casanova. **Girona:** Llibreria Les Voltes. **Lleida:** Llibreria de la Generalitat. **Mequinensa:** Papereria González. **Reus:** Llibreria Gaudí. **Saldí:** Llibreria Panadés i Llibreria Sorolla. **Saragossa:** Papeleria Germinal. C. Sepulcro, 21. **Tamarit:** Estanc Patrió. **Tortosa:** Llibreria El Temple. **Vall-d'ourens:** Llibreria Serret.

Cartes dels lectors

Estadistes i la solució dels problemes històrics i polítics

L'estadista és aquell que, per encarar una situació política, va a la recerca de la seva solució en profunditat. Per exemple el sentiment majoritari del poble català per exercir el dret d'autodeterminació. No oblidem, però, que a tots els Estatuts d'Autonomia dels països de l'antiga Corona d'Aragó hi ha una disposició legal que estableix l'existència dels drets històrics. Pot un estadista respondre que com que l'autodeterminació no està prevista a la Constitució, no té solució la pretensió del poble català? Quina hauria de ser la resposta? Senzillament considerar la realitat d'Espanya, com un conjunt de nacions. Tant és així que s'han fet estatuts d'autonomia i abans, els moviments polítics, des del segle XIX, foren clarament reivindicatius. Les lleis són modificades en el moment que surten realitats que exigeixen una nova legalitat. L'estadista, doncs, ha de veure que ha de consensuar entre tots els partits polítics l'autorització del referèndum consultiu a nivell de Catalunya, segons la Llei de Consultes que està estudiant el Parlament de Catalunya i segons preveu la Llei Orgànica, que desenvolupa l'article 92 de la Constitució sobre el Referèndum consultiu. En el cas que el resultat fos favorable a la formació d'un estat a Catalunya, caldrà procedir a la profunda reforma constitucional pel procediment de l'article 168 de la Constitució, amb la convicció de les forces polítiques espanyoles de fer possible la voluntat del poble català. L'estadista ho tindria clar, les Nacions Unides, ho tenen clar i, també, la Doctrina del Tribunal Internacional de Justícia de l'ONU: les característiques de Ca-

talunya li permeten ser un estat; pot arribar el dia que la voluntat d'altres nacionalitats, com el mateix Aragó, València o Illes, vagin per aquest camí (ens federaríem?) i així, finalment, amb un ampli acord, arribar a constituir una nova Unió Hispana de nacions independents, una «Commonwealth». Hi haurà suficient alçada de mires, hi haurà estadistes a la Pell de Brau (any Espriu) que sabran construir una Nova Hispània?

Josep Maria Baró

Contradiccions

Darrerament ens preguntem. Com es lluita contra les bajanades, les contradiccions i les tergiversacions que surten diàriament? Les bestieses de posar noms estranys a la manera de parlar de la Franja que és català occidental. Hi ha coses opinables, però un fet tan concret, es necessiten galtes per donar-li tantes voltes. Com si no tinguéssim res més a fer!

Respectant totes les voluntats representades a les urnes, resulta sorprenent que ara el dret a decidir sigui el principal tema per a resoldre. Les farmàcies no cobren i no hi ha cap solució als drets més elementals i Convergència a la seua dèria. Em passen pel cap moltes preguntes sense resposta. Decidir què? Quin model d'estat? Seria reconegut per l'UE? Si des de Catalunya s'atén la sanitat, la llengua i la cultura de la Franja, com quedaria si fos un estat diferent? I que no em vinguin que «la Franja serà el que vulgui ser» perquè això és deixar-la desemparrada. Entre un costat i l'altre estem en una contradicció contínua.

Josefina Motis

A Temps de Franja volem saber la teua opinió. Envia'ns les teues cartes, tot indicant el teu nom i població, a: tempsfranja@orange.es

COMARCA DEL
matarranya

Diputació de Lleida

INSTITUT
 D'ESTUDIS
 ILERDENCS

Fundació Pública de la Diputació de Lleida

Generalitat de Catalunya
 Departament
 de la Presidència

SUBSCRIU-T'HI

T. 978 85 15 21

tempsfranja@orange.es

Recordem a tots els subscriptors de *Temps de Franja* que ens comuniquin la seva adreça de correu electrònic a **administracio@ascuma.org** per a rebre els pdf dels números digitals

Hipocresia i demagògia

En aquest país que anomenem Espanya o Estat Espanyol, com vulgueu, corren temps de baixa qualitat democràtica, de descrèdit de les institucions públiques i d'esmicolament de l'Estat del benestar. No són aliens d'aquest desgavell, ben al contrari, són els primers responsables, els comportaments i actituds dels polítics –partits o persones– que senyoregen les institucions. Cal dir, així i tot, que fora de la política, ni de bon tros, no són tot flors i violes. Com en aquests moments és la dreta qui té gairebé tot el poder, també té gairebé tota la responsabilitat. Alguns exemples ens serviran per corroborar allò que afirmem. Comencem per una cosa que ens toca ben de prop. Fixeu-vos-hi en la Llei de Llengües aprovada pel PP-PAR quan al seu títol es diu que és una «lleï d'ús, protecció i promoció de les llengües i modalitats lingüístiques pròpies d'Aragó». Hi hauria alguna persona, amb dos dits de front, que pogués trobar a la Llei qualsevol d'aquestes característiques, després d'una lectura, per més benivolent que fos? Però si el primer que fa és negar el nom de les llengües! I que pensa el lector quan al preàmbul de la Llei es fa referència al precepte constitucional (art. 3, apartat 2) «les altres llengües espanyoles (a més del castellà) seran també oficials en les respectives comunitats autònomes» En quins articles de la Llei es regula la oficialitat de les llengües pròpies? En cap ni un. A més, l'articulat de la Llei és ple de disbarats. Tan sols una incongruència més en forma de pregunta: si la Llei diu que vol protegir i promocionar les llengües pròpies de l'Aragó, perquè no ho fa amb el castellà? No serà que pensen que el castellà no és llengua pròpia d'Aragó? No hi ha cap mena de dubte que el lector sabrà aplicar la part al·lò d'hipocresia, demagògia o mentida a cadascun dels punts que hem posat com a exemples.

Si aixequem un xic el cap i observem Aragó i tota Espanya trobarem la hipocresia, la demagògia i la mentida, a cabassos per tot arreu.

Es diu que per protegir el nostre sistema de pensions cal desvincular-lo de l'IPC, considerar l'esperança de vida i augmentar el període de cotització. Ras i curt, s'han de reduir les pensions, desprotegir-les. Per què no es cerquen solucions per augmentar els ingressos? Que l'atur és el gran problema no ho dubta ningú, però que per a reduir-lo s'ha de polvoritzar la legislació laboral, la qual cosa fa més fàcil l'acomiadament i la reducció de sous, és una estupiditat i una injustícia. D'on sortiran els diners per poder comprar els productes fabricats amb mà d'obra barata per mal pagada? Mireu cap als partits i altes institucions amb flagrants casos de corrupció. Hi trobeu algú que hagi dimitit recentment o que digui que ho farà si la causa va endavant? Ja sabem que el penediment no es pot comprar al mercat, però almenys podrien demanar perdó. Qui més qui menys procura esbandir subtilment el seu comportament i demana transparència i noves lleis contra la corrupció. El passat, passat està i el futur trigarà en arribar, pensen.

No serà que a més de la hipocresia, la demagògia, la mentida i la manca de moral personal s'està estenen l'estupidesa com una gran taca d'oli per aquesta pell de brau i, més enllà, per tota la vella Europa? *Quo vadis Espanya? Quo vadis Europa?* Per xamba no s'arreglaran les coses i menys encara si els ciutadans ens convertim en uns «panxa enlaire».

DESMOTIVACIONES.ES

Després de les penes i els planys, per la nostra part no ens queda altra cosa que desitjar-vos un bon estiu, i també fer-vos una petició o recomanació: emporteu-vos la revista al lloc on passeu les vacances i comenteu als familiars i amics que malgrat tanta retallada i totes les actuacions ignominioses contra la nostra llengua, *Temps de Franja*, en català, quasi com un miracle que no seria possible sense la col·laboració de tots, surt mes rere mes. Fins al setembre.

Any Salvador Espriu
**“La mateixa sort
 ens uní per sempre:
 el meu poble i jo.”**

(Frase del dia per dimecres 10
 de juliol, dia del centenari)

Mor Piers Dutton, exllibreter i xef de la Torre del Visco

// JAVIER ORTEGA

Piers Dutton
NOTODOHOTELS.COM

Piers Dutton i la seva dona Jemma Markham van obrir el 1970 a Madrid l'editorial i llibreria Turner, pionera en llibres en anglès i en obres d'alta qualitat. Tots dos eren grans viatgers i un dia van decidir canviar d'ocupació. Durant un any van recórrer tota Espanya a la recerca d'un lloc recòndit on muntar el seu negoci d'hostaleria.

En 1993 van descobrir al municipi terolenc de Fondespatria La Torre del Visco, una masia del segle XIX

adossada a una torre del XV enmig de la natura.

Durant més de dos anys van restaurar l'edifici i van condicionar el lloc com un hotel singular i amb encant, d'acreditada qualitat i ben merescut reconeixement.

Piers i Jemma van ser els primers estrangers a muntar un negoci turístic a la comarca del Matarranya, on després han proliferat molts altres.

Una altra iniciativa seva va ser el petit hotel rural Portal de Bergós, a Vall-de-roures. Dutton era un dels promotors de la Fundació Cultural «Valderobres Patrimonial».

A la Torre del Visco, un establiment elegant i seductor al mateix temps que conserva el seu aspecte rústic, s'han allotjat tot tipus de personalitats, inclosos els Reis don Joan Carles i donya Sofia que van passar una nit durant la seva visita a la província de Terol.

El lloc és idoni per al descans i fugir de l'estrès. Això és el que buscaven Piers i Jemma quan van deixar Madrid i així ho van saber transmetre als seus clients que en més d'un 75 per cent repeteixen.

Un dels al·licients de l'hotel és la gastronomia amb productes al cent per cent naturals, alguns conreats en l'hort ecològic de la pròpia finca,

com els ous de corral, les melmelades casolanes i el seu propi oli fruit de les centenàries oliveres de la zona.

Piers era un excel·lent cuiner aficionat, s'encarregava dels fogons i ideava els seus propis plats amb la cuina mediterrània com a base.

Un altre dels encants del lloc és poder gaudir de l'entorn, al costat del riu Tastavins, i aconseguir un punt d'unió amb la naturalesa. El rumor de l'aigua de la font de l'entrada proporciona ja l'evasió als hostes i després hi ha les llargues passejades per la resta de la finca i els paisatges propis de la comarca del Matarranya.

A més de disposar d'una gran biblioteca, l'hotel programa diverses activitats socioculturals al llarg de l'any. Per exemple, en el cicle de primavera: tastos de vins, formatges o mel, un safari ornitològic pels Ports de Beseit, sopars amb música, tallers de cuina entorn de l'hort ecològic, cursos de fotografia o seminaris ecològics.

La Torre del Visco va ser l'obra preferida de Piers Dutton i asseguren que el seu esperit viu en el lloc entre roses i oliveres.

Piers Dutton, llibreter i hosteler, va néixer a Anglaterra en 1943 i va morir a Fondespatria (Terol) el 25 de maig de 2013.

L'ESMOLET

Lectures per a l'estiu (més enllà de les llistes de vendes) // Carles Terès

No tinc costum de fer ressenyes dels llibres que he llegit, però darrerament me n'he endut sorpreses tan gratificants, que no em puc estar de compartir-ho amb vosaltres. I més ara, que ja tenim l'estiu a sobre. Una de les satisfaccions que porta el publicar un llibre, és l'intercanvi que inevitablement acabes fent amb altres autors. No només de llibres, és clar, sinó de les coses diverses de la vida que, fet i fet, en un escriptor acabaran esdevenint literatura. Això m'ha brindat l'oportunitat de llegir-me'n de no gaire coneguts. En comentaré dos, per ordre cronològic de lectura: *Narcolepsia* (Alrevés 2012), de Jordi Ledesma, és una novel·la que t'atrapa a la primera pàgina i no et solta fins que te l'acabes. Narra la peripècia d'un xiquet de la Barceloneta que, de manera fortuïta, es converteix en narco-traficant. A partir d'aquí, el seu ascens és vertiginós. El periple vital i geogràfic del protagonista ens du de la misèria a l'o-

pulència desmesurada, de Bellvitge a Sinaloa. Tot sense perdre la tensió ni la versemblança. Si no hagués conegut personalment l'autor, hauria cregut que es tractava d'un narco pedit. L'altre llibre, també en castellà, és *Crisis de gran mal* (El Aleph, 2011), de Jesús Gil Vilda, un aragonès establert a Barcelona. Aquesta novel·la és un altre periple vital, en aquest cas d'un enginyer que es va enfilant en els llocs de poder d'una gran multinacional. Ha d'executar decisions que van en contra del que creu, però té l'esperança que, en arribar més amunt, podrà canviar el curs de les coses. També ens trobem amb una narració addictiva, que et submergeix en el món dels taurons corporatius. Una altra obra que sembla escrita per un novel·lista anglosaxó de primer nivell, i que en canvi, per motius que se m'escapen, costa de trobar a les llibreries. No mireu les llistes de vendes i descobriu bons autors.

Llengua i territori: taula rodona a Calaceit

// JOSÉ MIGUEL GRÀCIA

Participants
de la taula
rodona a
Calaceit
M. CARMÉ DÍAZ

El passat u de juny, dins dels actes de «Passeig per la vida i per l'obra» de l'escriptor i professor, Josep Vallverdú, jove de 90 anys, la Diputació de Lleida a través de l'IEI, i l'Associació Cultural del Matarranya, van presentar la taula rodona «Llengua i territori» al Teatre de la Germandat de Calaceit. Després de les paraules de benvinguda de l'alcalde de Calaceit i del President de l'Associació Cultural del Matarranya començà la taula rodona. Intervingueren la vicepresidenta de l'IEC, Rosa Pujol i el director de l'entitat José M. Solé i Sabater.

Tal com estava previst a la taula rodona van participar el mateix Josep Vallverdú; la presidenta d'Òmnium Cultural, Muriel Casals; el

president d'Acció Cultural del País Valencià, Joan Francesc Mira; el president de l'Obra Cultural Balear, Jaume Mateu; el membre de l'Associació Cultural del Matarranya, José Miguel Gràcia, representant a la Franja; i va està moderada pel periodista i director de Vilaweb, Vicent Partal. Si volguéssim destacar la idea matriu de totes les intervencions hauríem de coincidir en «la unitat de la llengua en tots el territoris de parla catalana» i les referències i crítiques a la recentment aprovada Llei de Llengües d'Aragó.

El dinar dels participants i promotors, previ a l'acte públic, va resultar tan entranyable com positiu per coordinar la taula i intercanviar idees, totes ben coincidents.

Reunió d'ASCUMA amb la CHA

// REDACCIÓ

El passat 3 de juny, invitats pel Grup Parlamentari de la Chunta Aragonesista, el president de l'ASCUMA, Josep Maria Baró, i el membres de la Junta, José Miguel Gràcia i Hipòlit Solé, van mantenir una reunió a l'Aljaferia –oficines del Grup– amb els membres de la CHA Gregorio Jesús Briz, diputat i secretari d'Educació; Miguel Martínez Tomey, responsable d'Afers Europeus; Ignacio Belanche, regidor de Valldoroures i secretari de Formació, i Antonio Garcia, coordinador del Grup Parlamentari. L'objectiu principal de la reunió va ser l'anàlisi de la situació lingüística de la Franja després de la recent aprovació de la Llei de Llengües per la majoria del PP i del PAR. Ambdues parts van coincidir en els perills que la nova Llei ha introduït en el terreny de l'ensenyament del català i de l'aragonès. Quant a un possible recurs d'inconstitucionalitat d'aquesta Llei, Chunta Aragonesista té la voluntat de portar-lo a terme en el moment que s'aconsegueixi el nombre de diputats suficients. L'Associació Cultural del Matarranya manifestà que fins a la data de la reunió, la Chunta Aragonesista és l'únic partit d'Aragó que els ha contactat amb relació a la nova Llei. Chunta Aragonesista es va oferir a portar a les Corts d'Aragó les reivindicacions que ASCUMA els pugui fer arribar en el futur envers la cultura i les llengües pròpies d'Aragó.

VANITAS VANITATIS

Filosofia i lletres // Vicent de Melchor

A la Franja, en els nostres dies, s'ha produït un xoc entre allò que en filosofia s'anomena saber vulgar i saber científic. En breu: un llaurador té sabers vulgars i pràctics d'agricultura; un agrònom en té de científics i teòrics. Respecte a la llengua de la Franja, des d'un punt de vista del saber vulgar, un individu comú especularà i prodrà generar una sèrie d'observacions poc transcendents, com: «ací diem *ací* i allà *aquí*», «mos entenem en catalans i valencians (i mallorquins!)», «lo nostre parlar és una mescla», etc. El saber *vulgar* és fragmentari, no organitzat i prescindix de pensar amb consistència o més enllà del món immediat: en el fons s'accontente, o s'alimente, amb «allò que es diu» entre la gent comuna.

El saber *científic*, per contra, és una activitat fruit d'una ac-

titud reflexiva o meditativa. La història de la filosofia o de la lingüística occidentals revele amb detall l'actuació concentrada d'una multitud de persones serioses i capaces al llarg dels segles. La lingüística (un saber científic) està composta per milers de termes i conceptes, categories, regles i lleis relacionats entre si, com: fonema, determinants *lo/el/es*, verb modal, clíctic, diglòssia, estàndard, migracions, etimologia, etc., que servixen per a analitzar científicament una llengua, o el llenguatge. El saber científic no és una opinió qualsevol; és una classe de coneixement molt complex, que relacione coherentment i orgànicament les seues parts gràcies a una lògica especial: el *mètode científic*. Esta manera de procedir produïx ciència seriosa que fa avançar la Humanitat; els sabers vulgars, no.

Èxit total de la Fira de la tòfona d'estiu a Bellmunt

// RAMON MUR

Neftalí Velilla, xef del Restaurant 'Neres' de la Torrocella d'Alcanyís, va impartir a Bellmunt un curset sobre l'ocupació de la tòfona en la gastronomia, en la Jornada-Pròleg de la Fira de la Tòfona d'Estiu que ha tingut lloc en aquesta localitat del Baix Aragó. Els actes preliminars de la fira estaven destinats als mitjans de comunicació, amb demostracions de recerca de tòfones al camp, així com a professionals de l'hostaleria, la cuina i cases rurals de la zona als quals s'havia preparat el programa d'iniciació desenvolupat per Velilla i patrocinat pel grup d'Acció Local Matarranya-Baix Aragó (Omezyma).

Van assistir 22 representants del sector procedents de diverses localitats de la comarca com Alcanyís, Beseit, Bellmunt, Castellseràs, Mont-roig, la Torrocella, la Torre de Vilella, Valljunquera i Vall-de-roures. Entre els assistents a les explicacions sobre la utilització de la tòfona van fer Rubén Amorós, del restaurant 'La Consolació' de Mont-roig i Carlos Adell, de l'Hotel Guadalupe d'Alcanyís els qui, en la segona jornada de la fira, han actuat com a ponents, al costat de Neftalí Velilla, en la sessió d'elaboració de tapes amb tòfona per al públic present a la fira.

Tots els assistents al curset van degustar, a l'hora de l'esmorzar, els plats elaborats pel xef al llarg del

matí. La jornada-pròleg va concloure a mitja tarda.

Algunes de les 23 receptes amb tòfona de Neftalí Velilla són les següents: ous poche, puré de patates amb mantega de tòfona i ceps, arròs trufat de perdiu i múrgoles, ous trufats, sal en escates de tòfona, conyac de tòfona, làmines de tòfona amb oli, puré de patates trufat, bacallà al pil pil de tòfona, vieires a la planxa amb llonganissa trufada i suc

Elaboració de tapes a la Fira de la tòfona
RAMÓN MUR

de carn, filet de porc rosat empanat amb trompeta de la mort a l'estil rossini.

El director del curset va lliurar un quadern a cada alumne amb el cartell de la Fira de la Tòfona d'Estiu de Bellmunt a la coberta i diverses pàgines explicatives de les característiques de la tòfona d'estiu, a més d'altres amb les receptes detallades, els seus ingredients i l'elaboració de cadascuna.

L'ARGADELL

Imprimatur // Juli Micolau

El que fan amb la llengua catalana, tant l'actual executiu com la majoria del legislatiu aragonès, no té nom. Bé, sí que té nom: genocidi lingüístic. És cert que tampoc no han enganyat ningú. Les mocions aprovades als consistoris franjolins per part dels grups parlamentaris (PP-PAR) en contra de l'anterior Llei de Llengües ja evidenciaven el camí a seguir. Si no demostren massa seny és per una estratègia de política lingüística ben definida que no és una altra que no reconèixer l'Estat espanyol com és, tan plural i divers com l'Aragó, és a dir, de fragmentar qualsevol intent de concòrdia entre els pobles ibèrics. Si el que pretenen és d'arraconar i d'esborrar la llengua, crec que ho tenen molt malament. Ha subsistit o resistit durant vuit-cents anys. Però la decisió d'enterbolir l'ambient de la nostra societat per uns ineptes incultes, la història

la jutjarà. I el Poder Judicial, també? La gent de qualsevol poble il·lustrat acceptaria la decisió política d'un govern, encara que tenyit de democràtic, que no es basa en criteris acadèmics? Hem de suposar que no. Un gran poeta matarranyenc parlaria de la mala bava per definir l'ofensiva reaccionària duta a terme per uns polítics de baixa qualitat. Qualsevol país civilitzat els inhabilitaria per anar en contra de la raó científica. La desconfiança que generen de cara a la ciutadania és tan gran!! Molts estan desenganyats amb el *modus operandi* d'una colla de polítics impresentables que amb l'únic que s'entenen és fent demagògia davant del món; si dic que estic ressentit i dolgut amb les institucions que ells representen és ben poc. A mi em cauria la cara de vergonya fent el que fan. No tenen cap sentit del ridícul? Que curts!!

D'un temps, d'un poble al cor de Gràcia

// ANDREU COSO

El propassat diumenge 9 de juny, el grup mequinensà de teatre Garbinada va escenificar al Teatre el Cercle de Gràcia, a la ciutat de Barcelona, l'obra *D'un temps, d'un poble* basada en textos de Jesús Moncada.

Abans de la representació es va llegir un manifest per mostrar el desacord social amb de la recent llei de llengües d'Aragó i, tot seguit, li va ser lliurat a l'alcaldeessa de Mequinensa Magda Gòdia, el document que recull les més de 10.000 firmes de recolzament al manifest aplegades en les últimes setmanes.

Aquesta obra de teatre és una magnífica adaptació en tres actes de textos extrets, bàsicament, del recull de contes *Històries de la mà esquerra* i, també, de la novel·la *Estremida memòria*. Són històries plenes d'imaginació i de fina ironia, on miners, llaüters, cafeters, esmolets, venedors de sants, imatges de l'església, etc. cobren vida gràcies a uns actors i actrius mequinensans que, com no pot ser d'altra manera, saben sintonitzar amb el tarannà literari i l'humor que caracteritzen l'obra de l'escriptor de Mequinensa. Comença la funció i pels altaveus se sent *Al vent* de Raimon, cant emblemàtic que ajuda a l'espectador a situar-se en les coordenades d'un temps i d'un país ben concrets. La narradora, Garbinada –interpretada per Arança Guardiola–, condueix l'espectador, a l'inici de cada acte, cap a unes històries i uns fets que el deixaran estupefacte.

Admirables van estar Julian Rivas, Miguel Ibarz, Rafael Contreras i Manuel Molina interpretant i donant vida al vell llaüter Ibars, a l'esmolet Arístides, al venedor de sants Brumari Montornès i a Sant Llibori, respectivament. Esplèndids i creïbles va estar-hi tothom. Uns actors, encara que aficionats, que saben ficar-se en la pell dels personatges de Jesús Moncada, com avesats actors de primera. Amb quina destresa van escenificant estampes del poble vell: els comentaris i corinxos als carrers i les partides de

cartes i converses als cafès. Els gestos i els posats; els secs i compassats cops de gaiata i l'entonació i els matisos lèxics propis de la llengua del Poble sabent recrear una atmosfera i una ambientació d'un Poble i d'un temps ben coneguts per la majoria dels assistents a la representació.

I quin espectacle el del darrer acte, en el que sants i santes, angelets, bisbes i beats de l'església de la vila, parlant sense treva i movent-se per tot l'escenari amb gran re-

Teatre Cercle
de Gràcia
AJUNTAMENT
DE MEQUINENSA

bombori, recreen el divertit passatge del conte *Debat d'urgència*.

S'acaba l'espectacle: és el moment de les salutacions, dels comiats i reconeixements. El públic, que omple el teatre, aplaudeix amb entusiasme la bona feina de tots els implicats en aquesta autèntica joia teatral: directors, actors, tècnics de so i de llum, muntadors, responsables de perruqueria i maquillatge. Mentre, pels altaveus, ressonava l'himne *L'orgull d'un poble* –lletra i música de Batiste Estruga–.

REIVINDIQUEM EL CATALÀ DE JESÚS MONCADA. NO AL LAPAO

Els lectors i lectores del gran escriptor mequinensà Jesús Moncada rebutgem absolutament la ignominiosa llei que promou la fragmentació de la llengua en anomenar LAPAO la llengua catalana de la Franja. Aquest nom no és només un insult pels parlants de la llengua catalana, és també una estratègia de desmembrament d'una realitat cultural que ens uneix arreu dels territoris de parla comuna.

El genocidi cultural que s'està aplicant deliberadament atempta contra la literatura, esbiaixant un cànon literari comú que ha bastit la llengua catalana gràcies a la riquesa dels mots emprats per escriptors d'arreu. Jesús Moncada, aquest gran artesà de la llengua, ha aportat al cànon literari català una gran diversitat de mots i d'expressions del català occidental, per la qual cosa ha enriquit el vocabulari i ha creat lligams entre els territoris de parla catalana que, sistemàticament, s'intenta de trencar.

El nyap de *Fraga Cuenta* continua rebent crítiques

// REDACCIÓ

CARME QUEROL | Regidora de Cultura Ajuntament de Fraga

Carmen Querol, presentant *Fraga Cuenta* a Lleida TV

«[...] et vull parlar del *Fraga Cuenta*. No t'espantes. Al principi, per allò dels 25.000 euros, per deixar-ho en mans privades i per obviar la nostra llengua, havia pensat a fer una carta oberta als diaris, però [...] finalment vaig pensar que la roba bruta és millor llavar-la a casa.» Així comença la llarga carta que publica el número 89 de *Fogaril i Calaixera*, escrita per la seua editora, Mary Zapater i adreçada a la regidora de cultura de Fraga Carmen Querol, arran del festival de literatura oral *Fraga Cuenta*. Celebrat entre l'1 i el 9 de febrer, va ser organitzat per Ediciones la Fragatina amb un cost de 25.000 euros. Zapater, però, no ha sigut l'única veu crítica amb *Fraga Cuenta*. I és que s'han anat publicant diversos escrits que han girat, justament, al voltant dels aspectes que Zapater cita a l'encapçalament del seu escrit: que l'organitzés una empresa a preu d'or i que s'ignorés el català.

Respecte a la qüestió organitzativa, Antonio Sorolla Lloret signa una carta a *La Voz del Bajo Cinca* en la qual explica que no entén com, si a Fraga hi ha grups de contacontes molt bons, ningú els hi haja ofert participar en aquest esdeveniment. I conclou: «Si se han de gestionar bien los pocos recursos, ¿por qué se encarga a una empresa privada y se paga 25.000 euros de nuestro dinero? [Es] una cosa que podrían hacer [...] personal del ayuntamiento, grupos de cuentacuentos y de lectura».

Mary Zapater, en la seua carta a *Fogaril i Calaixera* també es mani-

festa en aquesta línia, i recorda com els contes ja fa anys que són presents a les escoles, i arran de l'Escola d'Estiu a la Franja del 1998 –titulada *La màgia del conte*– es va crear un nucli de contacontes, coordinats des de la Biblioteca de Fraga. L'editora relata que va sorgir la idea de «fer un circuit comarcal» i que no va reeixir «amb l'excusa que no hi havia pressupost». Zapater creu que «algú» va reprendre la idea i la va oferir a l'ajuntament: «Astí és on [...] us vau equivocar. [...] no us deixeu ensarronar comprant idees que ja teniu a casa i que a més funcionen».

La Voz del Bajo Cinca va publicar una carta d'Angel Cabrera, que ironitza sobre el balanç que fa Querol de Fraga Cuenta: «el certamen ha alcanzado una dimensión universal y Fraga se coloca a la altura de las más brillantes escenas del mundo de la cultura». Cabrera creu que la regidora hauria de fer autocrítica sobre el cost desorbitat i la baixa assistència als actes. D'altra banda, A.J.T. signa una altra carta, també a *La Voz*, on explica que «el certamen Fraga Cuenta lleva consigo un curso por el cual se había de pagar 25 euros. Al final se ha decidido no cobrar el curso». I més avall en revela el motiu: «Al tener que pagar no se había apuntado nadie».

El PSOE de Fraga, per la seua banda, es va escandalitzar pel cost del festival, 25.000 euros, «una quantitat astronòmica».

Sobre la qüestió lingüística, Rosa Arqué, Carme Messeguer i Hugo Sorolla van publicar una carta a *Segre* amb el títol *El cinisme de 'Fraga Cuenta'*, en la qual denuncien l'actitud cínica del consistori fragatí: «Des de l'Ajuntament se'ns diu amb un cinisme escandalós que es vol "poner en valor la historia y las tradiciones de nuestra Ciudad" però s'ignora la llengua pròpia i, en conseqüència, tota la riquíssima literatura popular fragatina. [...] la tradició pròpia s'amaga i s'intenta fer veure que en tenim una altra, que vam ser el que no vam ser.»

Mary Zapater creu que el certa-

men «deixa de banda molts fragatins que diem *Fraga Conte*, com si ens considerésseu fragatins de segona o com si no existíssem», malgrat que la llengua pròpia de Fraga és el català: «La nostra és una tradició oral en fragatí –o català, dis-ho com vulgues– i no la vaig saber veure per cap racó al *Fraga Cuenta*». Una tradició que ha quedat recollida «als llibres de Josep Galan, als del miquerensà Hèctor Moret, als [...] [de] les germanes Bean [...]; al DVD de Carmen Mesalles [...] i al llibre *Despallerofant* de [...] Carlos González [...], que recull i analitza els nostres contes».

«És de jutjat de guàrdia dir que *Fraga Cuenta* "reivindica la tradició oral como fundamento de la identidad, se dibuja como herramienta de cohesión social en una Ciudad que, habiendo completado su fase expansiva, debe consolidar una sociedad diversa a partir de la reivindicación de una identidad común". Per dos camins parla de reivindicació i pregunto: Quina? La del poble o la que mos volen imposar? I vist l'escrit no m'estranya que no tinguem teatre, espais per a la joventut, museu, etc., ja que Fraga ha completat 'su fase expansiva'. I respecte a la identitat comuna, un camí més pregunto: Quina?», afegeix Zapater.

Així mateix, l'editorial de *Temps de Franja* del març qualificava tot plegat de «sapastre»: «La conseqüència d'ignorar la llengua pròpia és ignorar la literatura popular pròpia, aquí suposadament reivindicada [...] una literatura popular que encara es conserva a la memòria [dels] fragatins. [...] S'ha de ser sapastre per voler reescriure la història quan la vitalitat al carrer de la nostra cultura et deixa en evidència».

D'altra banda, Xandru Sánchez, d'Esquerra Unida, va trobar «molt negativa» l'absència «total» del català, «quan a més molts dels convidats venien de Catalunya».

En fi: l'ajuntament ha insistit més d'un camí que *Fraga Cuenta* tindrà una segona edició. Que Déu ens agarre confessats.

Crisi i mitjans de comunicació, una mirada crítica

// ROSA ARQUÉ

El passat mes de maig van tindre lloc a Fraga les Jornades Culturals i Llibertàries 2013. Enguany el sindicat CNT les ha organitzat al voltant dels mitjans de comunicació i la crisi, ja que és un tema d'interès general i prou interessant.

Per intentar descriure la situació, es va comptar amb la presència i l'experiència de tres periodistes que van oferir la seva visió sobre el tractament que els mitjans de comunicació, convencionals o no, fan de l'actualitat.

Humbert Roma, periodista del grup Ramon Barnils, va presentar l'anuari *Mèdia.cat*, un format periodístic diferent que analitza temes silenciats o poc desenvolupats pels mitjans convencionals. Aquest anuari, disponible a la xarxa i en paper,

es finança amb un sistema de micromecenatge i els seus continguts toquen temes d'actualitat presentats de forma crítica. En els seus escassos 3 anys de vida ha aconseguit un prestigi entre els professionals dels mitjans de comunicació, ja que representa un dels canals d'informació que aconsegueix trencar els silencis mediàtics als quals moltes realitats es troben condemnades.

Posteriorment, Àlex Romaguera, periodista de *El Triangle* i *La Directa*, va parlar dels grups mediàtics, del seu poder, dels seus components i dels seus interessos. En aquesta conferència va descriure com la majoria estan participats per grans entitats bancàries que condicionen tant el seu funcionament com la visió que des d'ells s'o-

fereix de l'actualitat. També va transmetre com aquests diversos grups són, en realitat, molt semblants i com entre tots ofereixen una concepció molt limitada de la realitat i lluiten per plantejar uns objectius molt similars. És a dir, que la suposada rivalitat entre ells, en realitat, no pressuposa l'existència d'un ventall ampli de notícies, amb focalitzacions diverses, que permetin dibuixar la múltiple realitat de la nostra societat.

Per finalitzar, Albano Dante, ens va explicar l'experiència de la revista *Cafèamblet* i com des d'una mitjà local s'ha aconseguit destapar una trama corrupta, simplement mitjançant la recerca de respostes a preguntes que qualsevol ciutadà podria plantejar-se.

ESTAMPES RIBERENQUES

Els mots de les terres altes // Quim Gibert

Els parlars del Pirineu (Lleida, Pagès ed. 2012) és el darrer llibre d'Eugení Casanova, un periodista inquiet i lúcid. El va enllestir havent recorregut el 2009 la vessant meridional de la carena, en el decurs d'un periple lingüístic fet per trams. Amb l'objecte de no perdre el rastre de l'article salat, Casanova va allargar el treball de camp, per la costa, de Cadaqués fins a Arenys de Mar.

Salari era tan corrent, que fa més de mig segle, a la Costa Brava, «els forasters» eren els únics que no ho feien. Un veí de la vall d'Aro confirma que tothom salava: «fins i tot quan escrivien en castellà». Un jubilat de Calonge diu que, cap als anys seixanta, ho va deixar de fer: «no en vaig ser ni conscient». El turisme, la immigració i altres canvis socials van connotar els saladors de gent vulgar. Segons el mateix jubilat, «ningú volia quedar marcat».

Convertir una identitat lingüística en una mena de xacra és el que explica la desaparició pràcticament definitiva de l'aragonès i la reculada del basc de algunes valls del Pirineu navarrès (en d'altres, la llengua és manté viva). Les ambivalents constants vitals del català també queden reflectides en el llibre.

Vorejant gairebé la Catalunya del Nord i Andorra, Eugeni Casanova analitza la toponímia i ens descobreix un bé de déu d'expressions locals. Ens detalla, per exemple, que a La Jonquera del riu i del torrent en diuen ribera i còrrec respectivament. I a Agullana, també a l'Alt Empordà, dels nens en diuen nins, igual que al Rosselló i a Mallorca. Dedica prou espai a parlar del Baridà, un pas natural entre la Cerdanya i l'Alt Urgell, considerada una zona molt rica lingüísticament perquè el català oriental es transforma en occidental.

Casanova, autor d'altres recerques en ruta i professor de la UdL, fa parada i fonda a Benasc atès que la llengua de la vall

«és una síntesi gairebé exacte del català i l'aragonès». El lingüista Artur Quintana, una de les veus del llibre, ho arrodoneix dient que si Benasc fos Catalunya: «la llengua seria català; com que és dins d'Aragó, està sent esborrada pel castellà, com li passa a l'aragonès».

A mesura que s'endinsa a la Franja de Ponent, l'autor d'*Els parlars del Pirineu* no dubta de la catalanitat de les valls de Castanesa i de Barravés: «també en els costums i fins en la indumentària, perquè aquí s'havia usat la barretina, que en català occidental rebia majoritàriament el nom de *gorra*».

A propòsit de l'aragonès, Eugeni Casanova diu que ha acabat significant un dialecte del castellà: «una mera patologia que calia corregir». Es van establir dos nivells de llengua, el parlar «fino» i «basto» («raro», «ese lenguaje», «patuès», «xapurreat...»). El primer coincidia amb parlar castellà. Per això es podia sentir dir: «ya nos hemos corregiu l'hablá». Un veí de Biescas ho confirma: «la fabla era com un desprestigi». I, a hores d'ara, segons Quintana: «hi ha més gent que fa recerca que no pas que parla la llengua». En general, la desaparició de l'aragonès no és vist com una tragèdia. És una llengua que no ha estat percebuda, per la majoria, com una llengua i, per tant, són ben pocs els que els sap greu la seva extinció.

En terra navarresa, la substitució lingüística, en força casos, ha estat viscuda diferent. Eugeni Casanova explicita que una dona d'Abaurrepea, en no poder reproduir la llengua autòctona, fa una ganyota de dolor real: «és obvi que no vol parlar de la qüestió». Acabada la guerra, el mestre del poble va convèncer a la seva família que calia abandonar el basc.

Els parlars del Pirineu és un doll d'informació, altament pedagògica, de l'univers lingüístic de les altes valls que s'estenen del Cap de Creus al d'Higer.

JUAN MANUEL LLOP ALBIACH, MEMÒRIA VIVA DE NONASP

«L'experiència t'ajuda a superar els errors i aprendre a millorar»

// M. LLOP I RAMON MUR

Ha fet 86 anys el 26 de juny. Juan Manuel Llop és la memòria viva de Nonasp. Esportista, poeta, músic, fuster, en l'última centúria de la història de Nonasp quasi tot l'ha tingut com a membre fundador o com a participant. Juan Manuel Llop ha estat els 'mil oficis' del poble. A Nonasp, en aquells temps especialment, s'obeïen i complien —no caldria sinó!— les màximes doctrinals del mossèn i les ordres de l'alcalde; però es vivia sempre darrere de Juan Manuel Llop. El poble seguia les seues petjades dins i fora de l'església en la salut i en la malaltia, igual en festes que en los funerals. Per això la màxima de la seua vida ha estat i és encara avui: «Dels errors has d'aprendre per aixecar-te i continuar vivint millor, l'experiència t'ajuda a superar els errors i aprendre a millorar», diu an esta entrevista, com si mirant al passat millora els plans futurs. És que Juan Manuel Llop mai no deixa de mirar cap al davant.

Juan Manuel Llop va nèixer a Nonasp el 26 de juny de 1927; és una persona que ha participat de quasi totes les iniciatives culturals del seu poble, ha tancat les nafres de la Guerra Civil i ha viscut amb il·lusió la vida; és un testimoni de les vivències del segle passat a Nonasp.

Pregunta. *La música ha estat molt present en la vostra vida. Sobre la rondalla, que ens pot contar?*

Resposta. La rondalla de Nonasp ha existit des de sempre. Dels anys de la guerra no m'acordo, lo meu pare ja hi tocava. Jo vaig començar quan va vindre un mossèn que sabia música i va assajar a tots aquells que ho volien i com a mi m'agrada la música em va dir: *tú que sabs música ¿por qué no tocas la guitarra?* Jo em vaig quedar parat i li vaig contestar: si no tinc guitarra. I ell em va dir: *si te compres una y quieres aprender yo te pago la mitad.* I encara la tinc, i encara la toco. Tocava amb Xalapes, Raimundo, Tabola, Andrés lo mequinensà... tocàvem de tot i la pri-

mera volta que va eixir de ronda ho vaig fer en l'oncle Miquel de Casp, en lo pare de Raimundo, l'oncle Joaquín, Tabola i els tres xavals: Félix, Raimundo i jo. Va ser quan el 29 d'agost per un terratrèmol que hi va haver a Cádiz per recaptar fonsos i enviar-los allí. Tenia 16 anys. Mos ajuntàvem tots los diumenges cinc o sis i tocàvem de tot. Eixíem de ronda moltes voltes i Jesús cantava. Per eixir de ronda s'havia de demanar permís a l'alcalde, que el donava sempre, i enviava al sereno, que portava una llança, com autoritat i mos acompanyava: era un espectacular. Eixia algun espontani i cantave. Mos treien pastes i vi ranci.

P. *Vós també formàveu part del coro parroquial i coral.*

R. Ere el coro més important de totes les comarques del Baix Aragó. Cantàvem sol los joves, missa en llatí i ere gregorià. La *Missa de Angelis, Te Deum, Laudeamus* a dos veus... Destacaven mon germà Jesús, Pepito, Raimundo, Tabola, Eusebio el Sant, Coso. Solament cantàvem els

Viu en pau acompanyant a la seua dona, Mercedes Alfonso, totes les hores del dia.

M LLOP ALFONSO

homes. Parlam de l'any 46 fins al 55. Després hi havia misses a dos veus i ajuntàvem veus de dones amb homes. Quan cantàvem la missa, a partir del 45, vam cantar amb l'*armonio*. Lo tocave Filo. Tot ho fèiem a base de sacrifici i molta il·lusió.

Després s'hi van anar afegint dones que tenien veu com la Nati. Lo darrer que he organitzat ha estat la coral «Aires de dos Aguas» Cantam havaneres i cançons típiques molt bones.

P. *Que recordeu, de l'escola.*

R. Als sis anys vam començar anar a estudi, hi havia sol un Mestre en 60 *crios*. I les xiquetes en la mestra. Don Enrique Muñoz Gómez. Donya Resu. Va vindre Don Leopoldo Ruiz Vera i vam partir la classe; els més petits vam anar amb ell. Ere un gran jugador de futbol i va formar l'equip de Nonasp que va desaparèixer quan la guerra. Era un gran mestre i va manar dos anys perquè un dia quan s'afaitava es va fer un tall en la navalla a la cara, se li va infectar i es va morir. Està enterrat a

Nonasp. Los mestres de la guerra eren de la *juerga*, portava la botella de vi a estudi.

P. *Sobre el teatre, també ens podeu contar algunes coses.*

R. Vaig començar als 14 o 15 anys amb mossèn Alejandro; fèiem obres de la *Galería salesiana*, eren obres sol pa homes o pa dones. Vam fer una obra que ere lo descobriment de les Amèriques.

Anava molta gent; ho fèiem al cine Representaven una obra i en preparaven una altra. Cada dos mesos.

P. *Fins quan va durar el teatre?*

R. Del 1944 al 1952. Un interval del 53 fins el 60 i el 67 vaig fer lo darrer paper. Els directors van ser: mossèn Alejandro, després Don Maxi, lo secretari de l'Ajuntament, mon germà Santos i quan va marxar a Barcelona Emilio Gimeno i jo.

P. *Quan vau començar el cine?*

R. Va començar l'any 42 i el va posar en marxa el doctor Don Alberto, i vam fer les butaques al taller d'Àngel Albiac, jo hi vaig treballar. Fins que el va voler vendre i una comissió de l'església va decidir comprar-lo. Fins que va venir Mossèn Manuel, l'any 74. L'amo del local, Freixa lo reclamave i el van vendre i en los quartos es va arreglar la casa parroquial i el presbiteri.

P. *Digueu alguna cosa de l'església.*

R. He fet sempre alguna cosa sense cobrar: bancs, banquetes d'oliver. Quan me vaig jubilar vaig fer els bancs de fusta de pi i vaig anar al magatzem de fusta de Lleida a triar la fusta i em van fer un bon preu. Raimundo va *adelantar* los quartos, cada família va pagar un banc i estava pressupostat en un milió i els vam fer en 400 pessetes. Va treballar fins i tot lo mossèn. 1992. Es va fundar la *cofradía* de la Pietat en processons, tambors i bombos. I es va estrenar lo viacrucis aragonès que el vaig fer jo en so de jota.

P. *Sabem que heu escrit poesies familiars, paisatges... quina voleu citar.*

R. *Som de Nonasp*

Lo poble més ben parit de tots los que hi ha al voltant

Esta fama que portam

Des de sempre l'ham tingut

Perquè els que venen aquí

Se'n van millor que han vingut

Quan arriben forasters

Si venen en plan d'amics

Aquí no els faltarà res

Menjar, dormir i ser ben servits

Però si se foten xulos

Los ensenyam lo camí

Per a que vauquen marxant

A estos no els volem aquí.

Este poble de Nonasp

Pel canvi s'ha ressentit

Menos mals que estam uns quants

Que no el deixarem morir

Perquè de tant que el volem

Al cor nostre no mos cap

Sempre estariem cridant:

Viva Nonasp, viva Nonasp!

P. *Des de quan escriviu poesies?*

R. La primera la vaig escriure a la mina. Es titula: *Una setmana a la mina.*

P. *Quan vau anar a la mina de Mequinensa, a la Pilar.*

Jo volia anar a la mili, però un brigada de la Guardia Civil, amic de mon germà Santos, me va enxufar a les mines i estava de pesador. En tots hi havia problemes perquè los treballadors eren malpensats i mal fiats: tots se pensen que els estafen i jo vaig arribar a la mina i apuntava a la vista de gent, vaig netejar la bàscula que tenia un dit de merda i vaig buscar la llista dels treballador i en dos anys sol vaig tenir una queixa, precisament d'un de Nonasp. Després vaig estar al taller de fuster, que ere de Faió i quan va marxar a festes jo vaig començar de fuster i me van posar al front del magatzem. Dos anys. Anava en lo tren i a Faió pujaven als llaüts i lo dissabte baixaven en los llaüts a Faió. Després van posar camió directe a la mina.

P. *Quan es va establir de fuster autònom?*

R. L'any 52. Primer vaig anar a aprendre de boter, a Reus, perquè no ni havia cap a esta comarca. Estava a una pensió que pagava 100 pessetes cada setmana i ere una dona oriünda de Nonasp, Llop de cognom lo seu home. Eren tres socis: Mestre, Valero i Sebastià. Quan vaig començar van riure al veure'm les manetes tant fines i al cap d'un mes ja vaig fer un barril petit i me'l van regalar i encara el tinc.

Vaig començar aquí i tenia molta faena perquè hi havia molta vinya.

Van anar amb l'oncle Miguel a la Granada, a prop de Vilafranca del Penedès a comprar les ferramentes

de boter.

P. *Vos formàveu part de l'equip de futbol des de l'inici.*

R. A meitat dels any quaranta l'Ajuntament va promocionar lo futbol que estava mort. Va organitzar un campionat de penyes i la nostra penya que es deia «el Relámpago» hi va participar. La finalitat era aconseguir un equip de garantia que representés Nonasp. Durant dos anys seguits va guanyar la nostra penya. Mos van agarrar una mica de mania però a l'hora de formar l'equip titular de Nonasp, sis eren de la nostra penya. vam ser la base de l'equip.

Lo fabricant de pilotes de futbol de Favara, Sr. Meseguer, va organitzar un torneig entre sis equips de la comarca: Favara, Nonasp, Maella, Calceit, Batea, Casp. L'equip de Nonasp va quedar campió sense perdre cap partit, només lo darrer. Lo segon

era el Maella. L'equip visitant portava l'*àrbit*.

Mos desplaçàvem en camions. Los jugadors anàvem asseguts i els acompanyants drets.

Quan arribàvem al poble estava lo portal ple de gent que mos esperava; Santos (lo meu germà) va instal·lar un altaveu al sindicat i cantaven «Ja ham tornat a guanyar».

Ascó i a Riba-roja hi anàvem en tren. Quan es va acabar lo torneig, la junta mos va convidar a una *senà* i uns aficionats mos van donar 100 pessetes a cada un i un puro.

P. *Cóm era la roba de l'equip?*

R. Una camisa roja i un pantaló blau i les nòvies mos van bordar l'escut. A part d'este torneig, abans i després anàvem a jugar a la Pobla, a Batea, al Pinell, Vilalba, Favara, Faió, Mequinensa tenien molt bon equip. Don Alberto, lo doctor, era de la Junta i havia estat de metge a Alfajarín. La junta mos va obsequiar en veure un partit del Saragossa i de camí vam jugar a Alfajarín.

P. *Una lliçó de vida*

R. L'experiència t'ajuda a superar els errors i aprendre i millorar. En tot lo que faig, i en la vida tinc unes paraules de Mossèn Alejandro que sempre recordo: *sempre més i sempre millor.*

«Mos desplaçàvem en camions. Los jugadors anàvem asseguts i els acompanyants drets»

Acambalachous: Altorricó ocupat pels malabaristes

// J. ESPLUGA TRENC

TEMPS DE FRANJA / n. 118 / juliol-agost 2013

Ara fa deu anys un grup de joves d'Altorricó afeccionats a les percussions de carrer i als malabars, va decidir organitzar una trobada d'arts alternatives. Amb aquest propòsit, es van constituir en l'associació *Chous & Company*, la trobada es va fer anual i, a poc a poc, van anar donant forma al Festival *Acambalachous*, un ineludible punt de referència per als i les amants de les arts escèniques més populars d'Aragó, de Catalunya i de molt més enllà.

Enguany s'ha celebrat la desena edició de l'*Acambalachous*, i el passat 31 de maig, 1 i 2 de juny de 2013 els organitzadors van fer festa grossa tot convidant més d'una quarantena d'artistes del ram, a més d'un nombre indeterminat d'esponanis, a omplir els carrers del lloc amb tot tipus d'espectacles. La inauguració es va fer el divendres a la tarda al pavelló municipal, punt de partida de més de 8 hores ininterrompudes d'espectacles en

diferents indrets de la localitat. Aquesta primera sessió finalitzà amb la gran Gala 'Di-Vendres Improchous', formada per una desena d'artistes que van combinar hàbilment bones dosis de música, poesia, malabars i humor.

Dissabte al matí s'ho van prendre amb més calma i només van programar un conta-contes a la plaça, però tot just dinar van tornar-hi amb força amb 8 hores més de cercaviles i xarangues locals, mostres de circ itinerant, trapezistes de carrer i dansa contemporània a la plaça de l'església, per a finalitzar amb un altre gran espectacle coral, la 'Gala Di-Chous-Gran Gala de Circ', amb una dotzena d'artistes de tots els pals del circ: equilibris, malabars, acrobàcies, contorsions, clowns, i fins i tot uns músics de hip hop.

En acabar la gala, l'espectacle encara va continuar fins a altes hores de la matinada amb l'anomenat

Festival
Acambalachous
PACO AZNAR

'Acambalarock', on van tocar els grups 'Tercer Semestre' (Sabadell, indie), 'Licor de Pájaro' (Osca, soul), 'Dekadentes' (Altorricó, punk-rock) i unes estranyes criatures anomenades 'Finlandia Club vs ababol party' (de tot però tirant a electrònica, ideal per acabar una jornada quilomètrica). No s'estan de res.

Diumenge encara va reservar sorpreses remarcables. A banda del clown reservat pel matí (*Glop el Payaso*, d'Altorricó), a la tarda hi va haver teatre (*Adeshora*, de Graus), una actuació del Gran Magí (Lleida) a la plaça de l'església, i entremig l'acompanyament de l'espectacle musical dels SSStrepsits (Vilassar de Mar).

En definitiva, tres dies ben farcits d'actes, emocions i bones idees, a l'abast de tothom (quasi tot gratuït), amb una filosofia exemplar per part d'un col·lectiu autogestioniari que té molt de mèrit. Llarga vida a l'*Acambalachous*.

Patrulles de vigilància

// JOSEFINA MOTIS

Darrerament hi ha inquietud i preocupació per l'augment de robatoris als pobles. A Albelda van tenir la iniciativa de fer patrulles de vigilància perquè quasi tothom té granges i cases de camp que queden aïllades i son susceptibles d'atraccaments.

D'aquesta iniciativa en general, i d'aquest poble en particular, se'n va fer notícia a un article del *New York Times*: «Les patrulles ciutadanes d'Albelda són notícia al *New York Times*. El dia 15 de maig ha sortit publicat, tant en l'edició de paper com digital, un article que parla de l'augment dels robatoris a les zones rurals d'Espanya. La periodista redactora Suzanne Daley, amb la col·laboració de Raquel Chaundler, ha elaborat una informació al respecte incidint en el paper per la prevenció de robatoris que tenen les patrulles urbanes. Com exemple es va escollir Albelda, població lliterana.» Per a llegir-ho al web: *As Crime Rises, Spain's Farmers Start Patrolling Their Land*: http://www.nytimes.com/2013/11/15/world/europe/as-crime-rises-spains-farmers-patrol-their-land.html?smid=tw-share&_r=0

És un article extens que, en resum, parla de la criminalitat a Espanya, de com unes formes de delictes han disminuït –con homicidis o tràfic de drogues–, i d'altres categories han augmentat, com els robatoris amb violència a domicilis, entre els que es compten els de les zones rurals que suposen un 5%.

A zones de moltes granges com a València, han organitzat patrulles perquè no hi ha prou vigilància ni la Guàrdia Civil té mitjans per a cobrir grans extensions de territoris de cultiu. Segons informa aquesta institució, hi ha dues categories de lladres: habitants de la zona, que no tenen feina ni mitjans per subsistir, i bandes de gent de fora que han estat treballadors, coneixen bé les zones i revenen els materials robats.

A la província d'Osca el primer trimestre de l'any 2013 s'han denunciat 63 robatoris, i alguns s'han quedat sense denunciar. El que solen robar són animals de granja, eines de treball, hortalisses i material de les instal·lacions. Això dona malestar i canvi de costums per la inseguretat, com l'haver de deixar-ho tot molt ben tancat, amb la inquietud de que

si entren, a més de robar, poden deixar-se obertes portes per on pot sortir el bestiar o animal de granja.

A Albelda hi ha preocupació per tot això. Fa uns anys, el món rural semblava immune a aquesta mena de robatoris. Diu que des de l'any 2009 hi ha un augment constant de delictes en aquest sentit.

Abans de la crisi econòmica, Albelda tenia un guarda local amb nòmina per vigilància nocturna, però ara diuen que no hi ha diners per això ni per arreglar els camins, entre altres dèficits.

Aquest tipus de vigilància es creu que ajuda a fer menys greu la situació. Les patrulles es posen als cotxes unes quantes hores, se'ls hi fa el temps llarg i avorrit però val la pena, se saben tots els camins. En una nit normal condueixen uns 40 o 50 km la majoria per camins de terra.

La policia local els aconsella de que no tinguin enfrontaments amb els lladres, que agafin la matrícula i avisin. De moment, no ha estat del cas. Sembla que només la presència és dissuasiva i fa que se'n vagin quan veuen les llums dels cotxes.

TOT ENSENYANT LES DENTS

Quan l'aigua brama // Ramon Sistac

El darrer cap de setmana he tingut l'ocasió, més aviat el privilegi, de poder trescar per un dels indrets, al meu entendre, més paradisiacs a efectes paisatgístics del Pirineu: la part, diguem-ne, «catalana» del curs alt de la Noguera Pallaresa. Catalana, perquè el riu naix «occità», encara que siga dins Catalunya (i disculpeu una metàfora aparentment nacionalista, perquè tothom sap que els rius no tenen ni pàtria, ni déu, ni amo). Efectivament, la Garona i la Noguera Pallaresa brollen juntes al pla de Beret, encara que llurs aigües (noteu-hi com és de precís el «llurs») se separen fatalment segons el pendent, tot lliscant rostos avall en sentits oposats: «Garona per Aran, bramant / Noguera per Alós, tot doç» (Verdaguer ho va adaptar al català, a *Canigó*: «Noguera per Alós / tot joguïnós / Garona per Aran / tot rondinant». Fixeu-vos, a més, que els noms *Noguera* i *Garona* són gairebé anagrames l'un de l'altre). I així és com la Garona corre cap a Tolosa i Bordeus, a morir a l'Oceà; mentre la Noguera (per què serà que quasi tots els rius del Pirineu tenen el nom femení?) llisca «joguïnosa» cap al nord fins a Montgarri, on comença a marrar suaument primer cap a l'oest i després cap al sud, tot travessant el bosc de Bonabé, a l'eixida del qual, a Perosa, pren definitivament la direcció sud fins

a Camarasa, gairebé cent quilòmetres aigües avall, on es desguassa en el Segre a la recerca del seu destí final mediterrani.

Vaig arribar fins a les bordes de Perosa. Una gran cruïlla de camins que ha comunicat durant segles Catalunya (el Pallars, cap a Alós d'Isil i Esterrí) i Occitània (cap a Montgarri, Viella i la vall de la Garona, o cap al port de Salau, Sent Gironç i la ribera de l'Arieja). En un dia lluminós l'aigua regalava per tot arreu, la neu coronava els cims i la Noguera... Doncs la Noguera Pallaresa no baixava pas «tot doç», sinó que bramava com la seua germana aranesa. La gent del país no parava de repetir una obvietat: amb la quantitat de neu que encara hi resta, amb quatre gotes la ballarem magra. I així ha estat.

En el moment d'escriure estes ratlles miro des del balcó de casa, jo que m'he fet el niu a la vora del riu (concretament del Segre), i veig passar avui, davant la mirada poruga dels vianants, eixes aigües desbordades carregades potser de les rames, glevs, herbotes i fangs que vaig trepitjar diumenge passat. Atònit, em passo l'espant amb la ingesta d'uns bons bocins de xolís i de formatge serrat i, tot alçant la vista al cel desfermat, faig meu aquell vell adagi lleidatà que diu: «més val un trago del negre / que tota l'aigua del Segre».

REUNIÓ D'ALCALDES A MEQUINENSA

Uns 30 municipis de la Franja recorreran la nova Llei de Llengües d'Aragó

// MÀRIO SASOT

Representants de 28 municipis i de dos consells comarcals de la Franja, més alguns regidors d'altres localitats a títol personal, van signar el passat 1 de juny un manifest a Mequinensa (Saragossa) en el qual es comprometen a actuar davant la justícia aragonesa, espanyola i europea contra la nova Llei de Llengües d'Aragó. Demanen la seva derogació i reclamen que es garanteixi la continuïtat de l'ensenyament del català a la Franja. La reunió i el posterior document conjunt ha volgut recordar la signatura, fa 30 anys, de la primera «Declaració de Mequinensa» que va aconseguir promoure l'ensenyament del català a les escoles de la Franja. Aquest nou acord en defensa del català i contra la denominació de Llengua Aragonesa Pròpia de l'Aragonès Oriental (LAPAO), l'han subscrit alcaldes i regidors del PSOE, Chunta Aragonesista, Partit Aragonès, CDF i un del PP. Els edils presents s'han compromès a posar en marxa diverses accions davant el Justícia d'Aragó, el Tribunal Constitucional i la Unió Europea per aconseguir que es torne a anomenar llengua catalana i llengua aragonesa a les parles de les àrees orientals i pirinenques de l'Aragó, i no Lapao i Lapapyp. L'alcaldessa de Mequinensa, Magda Godia (PSOE), amfitriona i convocant de la reunió, va manifestar que «els habitants dels pobles catalanoparlants d'Aragó no volen ser tractats com a ciutadans de cinquena categoria, als quals se'ls canvia el nom de la llengua segons els avatars polítics». Albert Moragrega, alcalde de Beseit va remarcar la conveniència de que els edils signants es constitueixin en «veritables comitès de vigilància perquè les classes de català no minven ni desapareguin del nostre sistema educatiu, una cosa que ens ha costat molts d'anys aconseguir i mantenir».

Curiosament, pocs dies després d'aquesta declaració de batlles fran-

jolins a Mequinensa la consellera d'Ensenyament d'Aragó, Dolors Serrat assegurarà que el seu govern no té previst fer modificacions «substancials» en l'ensenyança del català /anomenant-lo com a tal) a les escoles i els instituts de la Franja, on és assignatura optativa. El govern aragonès, segons la consellera, tampoc té previst introduir canvis «substancials» pel que fa al professorat de català que actualment imparteix aquesta assignatura en aquests centres, ni tampoc en el cas de l'aragonès, present al nord de la província d'Osca.

Dolors Serrat (PP), va respondre així per escrit a una pregunta del grup d'Izquierda Unida (IU) a les Corts d'Aragó sobre l'aplicació de la nova Llei de Llengües. En la resposta de la consellera, Serrat evita utilitzar la perífrasi de «llengua aragonesa pròpia de l'àrea oriental», per a evitar sigles o acrònims de fàcil construcció com la del Lapao, que tan mala fama els ha dut des de tot

Alcaldes i representants d'alcaldia en la reunió a Mequinensa
HUGO SOROLLA

els estats i mons civilitzats, i en lloc d'això, empra l'expressió de «modalitats lingüístiques pròpies de l'àrea oriental». Modalitats que sembla desvincular, com si fos una cosa completament diferent, de la llengua catalana i el seu ensenyament.

Per altra banda, eixos mateixos dies, lo ministre espanyol d'Educació, José Ignacio Wert, va reconèixer que a la Franja de Ponent s'hi parla català i que la Lapao «no és res», cosa que va posar nerviosos a més d'un conseller del govern aragonès, com el titular de Medi Ambient, Alfredo Boné (PAR), natural de La Torre del Compte, que titllà poc menys que d'ingerència en assumptes interns d'Aragó l'opinió del ministre.

Tornant a la reunió de Mequinensa, a l'acte van intervenir també professors universitaris, sociòlegs i tècnics de l'anterior administració autonòmica que van defensar la denominació de català per a la llengua que es parla a la Franja, amb arguments científics i històrics.

Vint-i-vuit municipis

A l'acte convocat per l'alcaldessa de Mequinensa hi van assistir representants dels següents municipis: Albelda, Alcampell, Altorricó, Arenys de Lledó, Areny de Noguera, Beseit, Benavarri, Beranui, Bonansa, Calaceit, Camporrells, Castillonroi, Favara de Matarranya, la Freixneda, Mequinensa, Montanui, Pena-roja, Pont de Montanyana, Sant Esteve de Llitera, Saidí, Sopeira, La Sorollera, Tamarit de Llitera, Tolva, Torrent de Cinca, La Torre de Vilella, Valldeu i Viacamp i Llitera.

Un atemptat ecològic al riu Bergantes

// CARLES SANCHO

El riu Bergantes, principal afluent del Guadalop, naix a prop de Morella. Rega les poblacions del Forcall, Villorres, Hortells, Palanques i Sorita, a la comarca valenciana dels Ports. Travessa l'Aragó, i el riu marca el límit entre els termes d'Aiguaviva i la Ginebrosa, desaiquant al riu Guadalop, al pantà de Calanda, després de recórrer uns 60 quilòmetres.

Ara la gent d'Aiguaviva i la Ginebrosa està molt preocupada perquè la Confederació Hidrogràfica de l'Ebre vol construir un embassament al riu Bergantes que inundarà uns 8 o 9 quilòmetres i que arribaria molt a prop del nucli de població d'Aiguaviva. Els veïns, alarmats per la situació, han creat una plataforma contra la regularització del riu amb el lema «El Bergantes no es toca» per aconseguir aturar el projecte que ha estat silenciada des del 2007 fins que ha hagut de publicar-se per la seua imminent execució. La major part de la població afectada per la presa està en contra de la seua construcció. La CHE i alguns dirigents polítics expliquen que es tracta d'una presa de laminació i servirà per a recollir l'aigua de les freqüents avingudes del riu de la primavera i de la tardor, com una mesura de seguretat de les poblacions que se situen aigües avall del Guadalop, principalment Calanda i Alcanyís.

Pietro Cucalón, educador i membre de la plataforma contra la regulació del riu escriu apassionadament sobre l'afluent de Guadalop: «[es tracta d'] un riu verge, dels pocs naturals que queden a l'Aragó i a tota la península [...] amb una fauna preciosa; es tenen anellades i censades almenys mitja dotzena de parelles de llúdrigues, es troben entre altres peixos madrilles, barbs, cloïsses de riu. El cranc autòcton aragonès s'estava últimament recuperant... Existeix almenys una herba endèmica i única a la riba d'aquest riu ... per no parlar dels seus paisatges, dels seus poquets, tolls i platges naturals aptes per al bany sense riscos, sense remolins, les seves aigües cristal·lines tot l'any i amb una temperatura temperada i tèbia que fan possible la vida de

molts animals i plantes que en altres rius veïns no es troben. I la memòria i records de generacions i generacions d'un poble com Aiguaviva que no és res sense el seu riu, la història del qual no es pot explicar ni comprendre si no la unim al Bergantes. Per albirar el seus paisatges només cal escriure a internet el nom del riu».

A més de l'opinió de Pietro, el paratge del riu Bergantes està protegit i ha estat inclòs com a LIC –Lloc d'Importància Comunitària– així apareix en les webs dels ajuntaments d'Aiguaviva i de la Ginebrosa com a principal referent del patrimoni natural del seu terme.

I el més terrible és que el projecte del pantà ja està fet i es va acabar el període de presentar al·legacions el dia 22 de juny. Molt poc temps per a reaccionar quan fa sis anys que les autoritats municipals ja sabien de la seua pròxima execució. Com en el cas del Matarranya, la plataforma contrària a la construcció, ha intentat de negociar amb el canvi del projecte inicial per unes basses laterals de contenció amb la CHE, tal com ha passat al Matarranya, però no en volen sentir parlar. Tenen decidit construir un macro embassament amb unes gegantines parets de formigó de 474 m. de llargada i 64 d'alçada. I és que, com diuen els propis veïns, el riu Guadalop està molt regulat: pantà de Santolea a Castellot, presa a Calanda, Estanca d'Alcanyís i l'embassament de Casp. Però volen i necessiten més regulació, l'equilibri mediambiental i la pressió i opinió de la major part de la població els hi és ben igual. Els veïns a principi de juny van demanar a la CHE ampliar el termini per a presentar al·legacions al projecte de construcció de l'embassament d'Aiguaviva perquè argumenten que 30 dies són clarament insuficients per analitzar i va-

El riu Bergantes
PIETRO CUCALÓN

lorar un tema tan delicat i important per a la població del Baix Aragó, demanen una pròrroga d'un altre mes com a mínim. Des que es va conèixer la notícia de seguida es va unir la població i es va organitzar una recollida de signatures contra el projecte: per internet, les botigues, les entitats, la plataforma i els particulars. Fins i tot han dut personalment les al·legacions a la seu de la CHE a Saragossa. Tot un èxit de participació.

Algunes conseqüències del no al projecte ja s'han produït. L'alcalde d'Aiguaviva Luis Bricio i una regidora, tots dos del PAR, han presentat la dimissió a l'ajuntament. El batlle portava ja 22 anys en el càrrec, primer com a representant del PP i, des de l'última legislatura, del PAR. Luis Bricio que recolzava en un principi la presa, ara, en veure l'oposició de la majoria dels veïns de la població, ha canviat de posició i s'enfrontava a la de José María Fuster, senador també regionalista, que va escriure un comunicat a la premsa de les inqüestionables raons a favor del projecte.

Al Matarranya, la pressió de la població, va aturar el projecte del pantà de la Torre del Comte i el bombeig de Beseit a l'embassament del Pena i es van aconseguir les basses laterals al riu en contra de la inicial opinió de la CHE. El diàleg entre les parts interessades va minimitzar l'enfrontament. Per què no ara al riu Bergantes?

Presentació a Saragossa del llibre de Josep Bada *Sin la cabecica atada*

// M.S.

El passat divendres 7 de juny, es va presentar, al Col·legi Major «Pignatelli» de Saragossa, el llibre *Sin la cabecica atada*, un recull d'estudis, assajos i articles de premsa de l'exconseller de Cultura de la DGA i ex-president del Consell Superior de Llengües, Josep Bada Panillo, alguns dels quals van ser preparats per a la seua participació en les Jornades Cinga «Llengua i Patrimoni» celebrades a Fraga el 2011. Acompanyaren a l'autor des de la taula Xavier Giralt, professor de Filologia Catalana de la Universitat de Saragossa, Albert Moragrega, alcalde de Beseit i membre, com l'anterior, del Consell Superior de Llengües i, en representació dels editors, Chusé Aragüés, de GARA, que junt amb AQUA, han publicat el llibre.

L'editor i activista cultural Chusé Aragüés llegí el text que com a membre de l'associació AESTRELA (Asociación d'Estudios i TREballos en Luenga Aragonesa) integrant de la Coordinadora d'Aragó Trilingüe, va llegir a la recent reunió de batlles de la Franja a Mequinensa. Després de manifestar que «el nostre més absolut rebuig a la Llei de no llengües», manifestà que «el català i l'aragonès es parlen a Aragó des que Aragó existeix. Després va venir el castellà i també el sentim com el nostre. I ens sentiríem tan indignats si aquesta llei decidís cridar per un acrònim el castellà usat a Aragó com ens sentim tan avergonyits dels acrònims acien-

tífics creats per al català i l'aragonès».

Aragüés considera aquesta llei «com un greu atemptat contra el patrimoni cultural d'Aragó i mundial, ja que les llengües són patrimoni de la humanitat, i contra els drets inalienables de les 100.000 persones d'aquesta terra que sense renunciar al castellà tenim el català o l'aragonès com a llengua pròpia».

Josep Bada, qualificà els noms de «Lapao» i «Lapapyp» com unes eines de «venjança i guerra» de les gents que odien el català i que consideren l'existència de la nostra llengua a l'Aragó com una «invasió catalana». Criticà la «incompetència del PAR i de la consellera d'Educació i Cultura del PP, Dolores Serrat», en matèria lingüística i, fent al·lusió a un dels seus textos del llibre, digué que «aquesta gent creu que Aragó és un barranc entre Castella i Catalunya, i no la costura de les Espanyes. Són uns bords. Però malgrat ells, los veïns d'un i altre costat (de la ratlla entre Aragó i Catalunya) s'entendran, com sempre s'han entès, i faran un brodat salvant les diferències on 'ells' volen fer un descosit».

Xavier Giralt recordà les paraules de Bada en el llibre que «les llengües han de servir per establir vies de comunicació i no tenen altra missió que aquesta, missatge que, sens dubte, no ha calat en el Govern d'Aragó ni a alguns dels meus col·legues de la Universitat de Saragossa». El professor Giralt recordà els tres anys i mig

Moment de la presentació del llibre
PEPE VELA

«compartits fins al final» en el consell Superior de Llengües.

«A través d'ells –digué– podem constatar la seva il·lusió davant les possibilitats que oferia una llei de llengües que, per fi, reconeixia oficialment l'existència de l'aragonès i del català com a llengües pròpies de la nostra regió, una llei que, encara que imperfecta (i així ho diu ell mateix), donava l'oportunitat de treballar per dotar a aquestes llengües de l'estatus que fins llavors els havia estat negat». A totes les humiliacions sofertes pel president i els membres del CLA cal afegir, en paraules de Giralt, el menyspreu manifest d'algunes diputades del PP i del PAR, adduint que «en qüestió de política lingüística no són necessaris els filòlegs, sinó els sociòlegs i els polítics». Vostès mateixos poden jutjar el resultat final-concloué.

DONES

Esther // M. Llop

El nom d'Esther d'origen assiri-babilònic, significa 'estel, as-tre'. Segons el llibre bíblic d'Esther, de l'Antic Testament cristià, era una jove hebrea anomenada *Hadassa*, filla d'Abihail, de la tribu de Benjamí, una de les dos tribus que constituïen el regne de Judea abans de la seua destrucció pels babilònics i la deportació, l'any 597, al regne persa. Esther entrà a formar part de l'harem del rei Ahasuerus i es va convertir en la reina de Pèrsia i Mèdia quan es va casar amb ell (Xerxes I en persa). Va mantenir en secret el seu origen jueu i es coneguda per la bellesa i encant i també per la discreció, prudència, pietat, valentia, preocupació pel seu poble. Segons la tradició hebraica es diu que ella

era *el més bell estel de la nit*. Representa la voluntat de Déu per evitar la destrucció del poble jueu i per garantir la protecció i pau durant l'exili degut a les actuacions que va realitzar. El judaisme la recorda en la celebració de la festa del *Purim*. El llibre bíblic d'Esther ha tingut molta polèmica entre protestants, jueus i cristians catòlics. Sembla que l'autor era el profeta *Esdra*. La seua història ha inspirat obres d'art i ha estat representada en teatre i cinema.

Salvador Espriu, fascinat per la història bíblica d'aquesta dona, va escriure l'obra de teatre: *La primera història d'Esther*, representada a Barcelona, per primera vegada el 13 de març de 1957.

Els Contapatis del San José de Calasanz, XXXV Premi Baldiri Reixac

// REDACCIÓ

El jurat dels XXXV Premis Baldiri Reixac ha atorgat un dels dos premis d'aquesta fundació a «experiències específiques que fomentin la comunicació en català entre l'alumnat» al CEIP San José de Calasanz, per l'activitat Contapatis. El guardó va ser recollit per un grup d'alumnes i professors d'aquest col·legi el passat 2 de juny, en un acte celebrat a l'Espluga de Francolí. En l'activitat premiada, els alumnes de segon i tercer cicle es converteixen en contadors d'històries: durant tot l'any aquests alumnes treballen per preparar la vigília de Sant Jordi. Aquell dia, els alumnes ixen al pati de mestra a contar contes populars als xiquets i xiquetes d'educació infantil i de primer cicle de primària. Els Contapatis s'emmarquen dins el Pla Lector del centre i es realitzen des de fa cinc anys.

Els materials són triats pels mestres

a partir de les obres de tradició popular de la nostra cultura, o bé són procedents d'altres cultures. Abans de l'actuació es preparen titelles (de dit, mural, casetes, pintures, personatges...) i es fan pràctiques davant els companys de la classe, amb l'objectiu d'esmenar els errors amb l'objectiu de fer un bon paper: amb un to de veu adient, amb bona vocalització, projectant la veu alta...

L'actuació està conduïda per alumnes de sisè, que fan de presentadors. Enguany, han narrat la llegenda de Sant Jordi: el cavaller salva a una bonica princesa de la bocassa d'un ferotge drac, i els pares dels alumnes van acompanyar l'espectacle amb timbals i les gralles. Un camí s'acaben els contes, es ballen danses populars per part de l'alumnat del projecte bilingüe en llengua catalana. Entre d'altres, s'han ballat el ball de cascavells, una

Els alumnes abans d'una representació
REDACCIÓ

polca divertida per parelles i, a ritme de galop i panderetes, una dansa de mocadors. En definitiva: els Contapatis promouen amb èxit la nostra llengua, els nostres contes i els de les altres cultures. Res a veure amb el *qüento* de l'Ajuntament de Fraga del passat febrer, que va fer avergonyir tants i tants fragatins.

U12

Ruyra & Espriu // Esteve Betrià

Quan a finals de la primavera de 1968, amb 10 anys acabats de fer, vaig haver de passar de viure al carrer Sepulcro del Poblenell al carrer de les Carolines –gairebé davant per davant de la Casa Vicens, primer projecte important (1883-1888) d'Antoni Gaudí– de l'exvila de Gràcia no sabia, naturalment, res de la literatura catalana, ni de l'arquitectura modernista a Barcelona.

Al setembre, els pares em van matricular al col·legi escolania Nostra Senyora de Pompeia –centre docent instal·lat en l'edifici, d'inspiració neogòtica dissenyat (1907-1915) per Enric Sagnier, del convent caputxí ubicat –encara ara– a la cantonada de la Riera de Sant Miquel, de Gràcia, i la Diagonal, de Barcelona. Així, durant dos cursos escolars, fins que clausuraren –cosa dels temps– el col·legi escolania, en sortir de casa per anar-hi a peu agafava el carrer Aulèstia i Pijoan –a l'endret de la Casa Vicens– fins al carrer Bretón de los Herreros per a girar a l'esquerra fins al carrer Gran, a tocar de l'estació de metro de Fontana; i carrer Gran avall fins arribar al carrer Sèneca, a l'altura dels anomenats Jardinetes de Gràcia –just davant per davant de la Casa Fuster, obra modernista (1908-1911) de Lluís Domènech i Montaner, un edifici propietat de 1960 ençà d'Enher, l'empresa hidroelèctrica que encara estava construint els embassaments de Mequinensa i Riba-roja, el darrer dels quals comportarà la desaparició dels moriscos nuclis urbans de Faió i Mequinensa. El carrer Sèneca em menava a la Riera Sant Miquel, al capdavant de la qual es trobava el meu primer col·legi barceloní.

Llavors encara no sabia –i molts anys vaig trigar a saber-ho– que al principal primera del número 19 bis del carrer Bretón de

los Herreros trenta anys abans –el 15 de maig de 1939, poques setmanes després de l'entrada de les tropes franquistes a Barcelona– havia mort Joaquim Ruyra, l'escriptor que primer em farà gaudir de la prosa catalana. També ignorava que al quart segona del número 132 del passeig de Gràcia, és a dir a dalt del tot de la Casa Fuster, hi vivia, des de 1940, Salvador Espriu, l'escriptor que primer em farà fruit de la poesia catalana. Quan vaig començar a ser conscient de l'obra literària de Salvador Espriu, el poeta s'havia traslladat, el 1972, al principal 1a del número 118 del mateix passeig de Gràcia, sempre dins del marc dels Jardinetes de Gràcia. Les oficines centrals d'Enher ocupaven tota la Casa Fuster.

Però més enllà de l'associació personal i íntima entre el xiquet morisc que vaig ser i aquests dos extraordinaris escriptors catalans, ara i ací només vull ressaltar, a més de llur vinculació amb l'exvila de Gràcia, d'altres factors que relacionen aquests dos escriptors com ara que la vila d'Arenys de Mar, localitat on residia la primavera i l'estiu Joaquim Ruyra –tot i que l'escenari literari principal de Ruyra s'associa a una altra vila mariner: Blanes– i que transformada en Sinera serà l'escenari literari de bona part de l'obra d'Espriu.

I per finalitzar aquesta nota només em queda sumar-me a la manifestació pública de Salvador Espriu a propòsit de l'obra de Joaquim Ruyra: «Mestre insigne de les lletres catalanes. Potser el més gran escriptor que de qualsevol llengua fins avui he conegut.» Per a mi, tots dos són mestres insignes tocats pel geni de la llengua; i la literatura.

Els lligams indestriables entre frontera i poesia

// REDACCIÓ

El passat 14 de maig la Facultat de Filologia de la Universitat de Barcelona va acollir la Segona Trobada Iberoromànica de Poesia, que va aplegar diversos poetes al voltant del lema *Poesia a la frontera*. Dos poetes van representar les dues grans fronteres romàniques peninsulars, a llevant i a ponent: Hèctor Moret, de Mequinensa i Servando Rodríguez, d'Olivença. Tots dos van oferir un parell de mostres de la seua obra poètica, en les quals es reflecteixen els seus respectius mons de frontera.

Hèctor Moret va començar la seua intervenció amb la lectura *Vergers riberencs*, un viatge lúdic per diversos llocs de l'Aragó i la Catalunya fronterers, i tot seguit va evocar amb *Paisatge* el seu país de naixença (si encara no coneixeu aquests dos poemes, els podeu llegir aquí: <http://stel.ub.edu/paremiom/ca/pàgines/materials-i-síntesis>). Moret va explicar l'entramat fronterer de les nostres comarques: en pocs quilòmetres quadrats s'hi troben diferents províncies i comarques, però no ho considera cap tragèdia i en fa una interpretació en

clau festiva. I és que el poeta va assegurar que malgrat aquesta feixuga realitat administrativa la població mai no té consciència que aquestes fronteres separen res diferent, encara que arran de la consolidació de l'Espanya autonòmica aquestes fronteres s'estan solidificant i aquesta percepció pot canviar.

Aquesta visió de la frontera catalanoaragonesa va contrastar amb la visió nostàlgica del poeta Servando Rodríguez sobre la frontera castellanolusitana. Rodríguez és d'Olivença, un poble extremeny a tocar de Portugal on sempre s'ha parlat portuguès fins que la generació que ara té entre més de 50 anys va deixar de parlar-lo als fills. Aquest poeta va recitar *Sololóquio*, un reguitzell de llocs amb noms ancestrals de faïçó portuguesa desfigurats per la castellanització, i tot seguit va llegir *Um pouco de chica-maroca*, en el qual

Els assistents a la trobada
UNIVERSITAT DE BARCELONA

recrea un temps i un món passats que contrasten amb l'esmoreïment de la llengua autòctona.

D'altra banda, dos filòlegs van oferir una mirada a sengles espais fronterers distants de la matriu peninsular però de progènie també iberoromànica. Antonio Torres va abordar l'hibridisme lingüístic la poesia dels «latins» dels EUA. I Nikola Vuletić va parlar sobre la poesia en una llengua desarrelada: el judeoespanyol. Poesia i frontera, dos conceptes que sempre s'han avingut.

NO SOM D'EIXE MÓN

Parlaré de franquisme (sic) // Francesc Ricart

Ho tornaré a fer. Recordar que un dels «fonaments» de la situació del català a la Franja és el franquisme. Això no ven, em direu; queda molt lluny, i després de tants anys de respirar democràcia no es pot ressuscitar fantasmes. El franquisme potenciava la misèria cultural i de tota índole i val a dir que se'n va eixir amb escreix: el tracte del català a la Franja és un efecte d'aquesta política que perviu, desgraciadament.

La llei de llengües de les Corts aragoneses, la llei del PP i del PAR, és una llei contra natura. Una llei contra el català. Una llei contrària a allò acceptat com a natural per tothom i negat per la força del poder contra els drets d'un petit territori. Per a mi, aquest quadre em remet al franquisme, un temps de foscor, de girar l'esquena al món: per no acceptar que una part del territori que administra parla català i no haver d'actuar en conseqüència, Aragó s'obstina a amagar el nom de la cosa i accelerar el procés de substitució del català pel castellà. I no passa res. S'ignora el procés i avall: franquisme pur, el franquisme xuclador que ens ha submergit en la llengua espanyola amb el resultat de la disglòssia galopant que ens condueix a la desaparició.

Els arguments del PP són patètics. Fora del govern d'Aragó, tothom ha rebutjat aquest artefacte de destrucció legal; fins i tot representants del PP, com Enric Millo, a Catalunya, o el mateix Ignacio Wert, que poden tenir molta mala llet, però que no són ignorants, han reconegut la catalanitat de la llengua que es parla a la Franja, però –diuen– que el govern autonòmic té la competència per fer i desfer i que no s'hi han de ficar. De fet, la inefable *Consejera* Serrat s'omple de contradicció i accepta la continuació de l'ensenyament del català als centres educatius com fins ara, sí, com fins ara, com si res no hagués passat!

De tot plegat, en dic franquisme. No em negareu el color franquista del comunicat del PAR de Fraga en suport a la llei, un escrit que ha tornat a fer sentir vergonya aliena, escrit en una suposada llengua que voldria ser exemple de 'llengua aragonesa propia del área oriental'. Ja sabem els qui són darrere d'aquest escrit, i de la llei, són, com deia l'Ovidi Montllor, «els que no volen que es parles, es pense o s'escriga en català; són els mateixos que no volen que es parles, s'escriga o es pense». És a dir, permet-me Ovidi, els qui no volen que existim els parlants de català a la Franja, els catalans de la Franja.

La Corona d'Aragó, el Dret a l'Autodeterminació i el Dret Internacional

// JOSEP MARIA BARÓ

L'actitud de l'Estat Espanyol, sobre el no reconeixement del Dret d'Autodeterminació dels pobles hispànics, especialment del poble català i basc, representa no tenir sentit de la realitat perquè les lleis es modifiquen atenent. El fet d'impedir l'exercici del dret a decidir és contrari al Dret Internacional. Espanya forma part de l'ONU i el Tribunal Internacional de Justícia és competent sobre allò que li sotmetin els estats, l'Assemblea General de l'ONU o el Consell de Seguretat, i té com un dels seus principis el respecte a la lliure determinació dels pobles. Els estats membres, varen anar fent una interpretació restrictiva d'aquest dret. Cap dret a la separació, integritat territorial dels estats, aplicació només a les colònies que les potències tenien a Àsia i Àfrica. Aquest sentit restrictiu, en contra de l'article 1 de la Carta fundacional de l'ONU, discriminava als pobles que dins d'Europa o Amèrica, volguessin exercir el dret a l'autodeterminació.

Quina és la interpretació del Dret Internacional? El Dictamen de 22 de juliol del 2010, del Tribunal Internacional de Justícia de l'ONU, respon a una consulta sobre «si la declaració unilateral d'independència formulada per les institucions provisionals de l'Administració Autònoma de Kosovo, era conforme al Dret Internacional» diu: «1) Declarem que no existeix en el Dret Internacional cap norma que prohibeixi les declaracions unilaterals d'independència. 2) Declarem que quan hi ha contradicció entre la legalitat constitucional d'un estat i la voluntat democràtica, preval la voluntat democràtica. 3) Declarem que en una societat democràtica, a diferència d'una dictadura, no és la llei la que determina la voluntat dels ciutadans sinó que és aquesta voluntat la que crea i modifica, quan sigui necessari la legalitat».

Tot i aquesta clara doctrina, cal entendre el sentiment d'estranyesa de part del poble espanyol quan sent a parlar que territoris que es conside-

ren nació i vulguin determinar el seu futur polític. Les elits polítiques espanyoles, ja no poden tenir aquest sentiment d'estranyesa. Quin sentit tindria, que els produís estranyesa quan és el Preàmbul de la Constitució Espanyola, la que proclama la voluntat de «Protegir tots els espanyols i els pobles d'Espanya en l'exercici del drets humans, les seves cultures i tradicions, llengües i institucions» i també la voluntat de «Consolidar un Estat de Dret que asseguiri l'imperi de la llei com a expressió de la voluntat popular»?

Quin sentit tindria manifestar estranyesa, tot i que, si és cert que la pròpia constitució proclama la sobirania nacional en el poble espanyol i la indissoluble unitat de l'Estat, quan també diu, que «reconeix i garanteix el dret a l'autonomia de les nacionalitats i de les regions que la integren...»? La constitució espanyola tracta de respondre a les nacionalitats que tenen unes arrels històriques. La monarquia catòlica, a partir dels Decrets de Nova Planta, té un mateix dret públic, però no es constitueix com un estat modern fins a les Corts de 1812. Espanya aca-

Símbol de
Nacions
Unides

ba fent-se amb matriu castellana, sense desaparèixer la consciència que estava integrada per dues antigues corones, i dins d'aquestes, les seves nacionalitats, i per tant l'actual constitució no «crea» nacionalitats, sinó que les reconeix. Aquestes realitats nacionals, de la Corona d'Aragó, s'expressen en el mateix segle XVI i ja plenament als segles XIX i XX. En particular els estatuts d'autonomia d'Aragó, Catalunya, Balears i València no renuncien el recobriment dels seus drets històrics, aquells que tingueren abans del Decret de Nova Planta: independència en la interdependència, és a dir, l'essència de la Corona d'Aragó.

La nova Llei de Llengües, al foc

// M.S.

Un grup de persones de la Coordinadora Aragó Trilingüe cremaren durant la Nit de Sant Joan, a Saragossa, uns fullets on se rebutjava los noms de Lapao i Lapapyp per a les llengües d'Aragó. En ells s'animava al nombrós públic assistent a llençar aquests noms i la Llei que els ha inventat a la xera que diverses associacions ciutadanes del Casc Històric saragossà organitzaren, com cada any, al Parc Bruil. Altres membres de la Coordinadora exhibiren dos cartells contra la Llei que després també van anar al foc.

**CAP
FOC
AL
BOSC**

**Diputació
Barcelona**

#capfocalbosc
gencat.cat/incendis

**Generalitat
de Catalunya**

styli locus

Publicació d'Iniciativa Cultural de la Franja: una eina d'intercanvi literari

Homenatge a en Salvador Espriu en el centenari del seu naixement *Tenim la raó contra bords i lladres*

Hi dedicarem, com ja vam anunciar, aquest i el proper número d'*Styli locus*. N'Espriu ha treballat en tots els camps de la creació literària, i per més que molts en destaquen sobretot la poesia, cal que recordem que en Josep Pla insistia moltíssim en la seua narrativa i que no falta qui creu que amb Primera història d'Esther ja n'hi hauria prou per a fer una literatura. Els lectors en català se senten especialment atrets pel to desolat i lúcid del text espriuà —*Oh, que cansat estic...*— i també, i ací molt especialment els lectors en castellà, pels tons sepharadians de *La pell de brau: i mira de comprendre i estimar les raons i les parales diverses dels teus fills*, uns tons i un missatge que alguns lectors en català sempre han refusat pel seu caràcter utòpic,

no exempt d'ingenuïtat. El temps els ha donat la raó. I tanmateix nosaltres des d'*Styli locus* volem creure, ingènuament, en aquesta utopia de *La pell de brau*. i per això hem demanat als poetes aragonesos de les nostres tres llengües, aragonès, castellà i català, que ens envien una poesia inèdita, demostrant així que la utopia pot ésser realitat, encara que només sia en les pàgines d'aquesta revista. Per raons d'espai només ho hem sol·licitat dels autors en català que tenen si més no un llibre publicat, i a dos autors en aragonès i i a dos en castellà. També publiquem com alguns escriptors veuen la influència que sobre ells ha tingut n'Espriu.

★

He pres com a lema d'aquesta introducció el vers espriuà *Tenim la raó contra bords i lladres*, un vers que l'any 1968 es referia al govern franquista i als seus seguidors i col·laboradors, i que enguany va com anell al dit per a qualificar, premonitòriament com si diguéssim,

el nostre govern i els seus seguidors i col·laboradors: bords perquè s'esforcen per destruir aquest patrimoni tan íntimament aragonès que són l'aragonès i el català, les llengües pròpies i històriques del nostre país; lladres perquè amb la recentment aprovada *Llei de Llengües* ens han furtat la nostra dignitat d'aragonesos, de persones.

Artur Quintana i Font

Salvador Espriu

FOTO DE PAU BARCELÓ

Iniciativa Cultural de la Franja

Publicació d'Iniciativa Cultural de la Franja

Direcció:
Artur Quintana

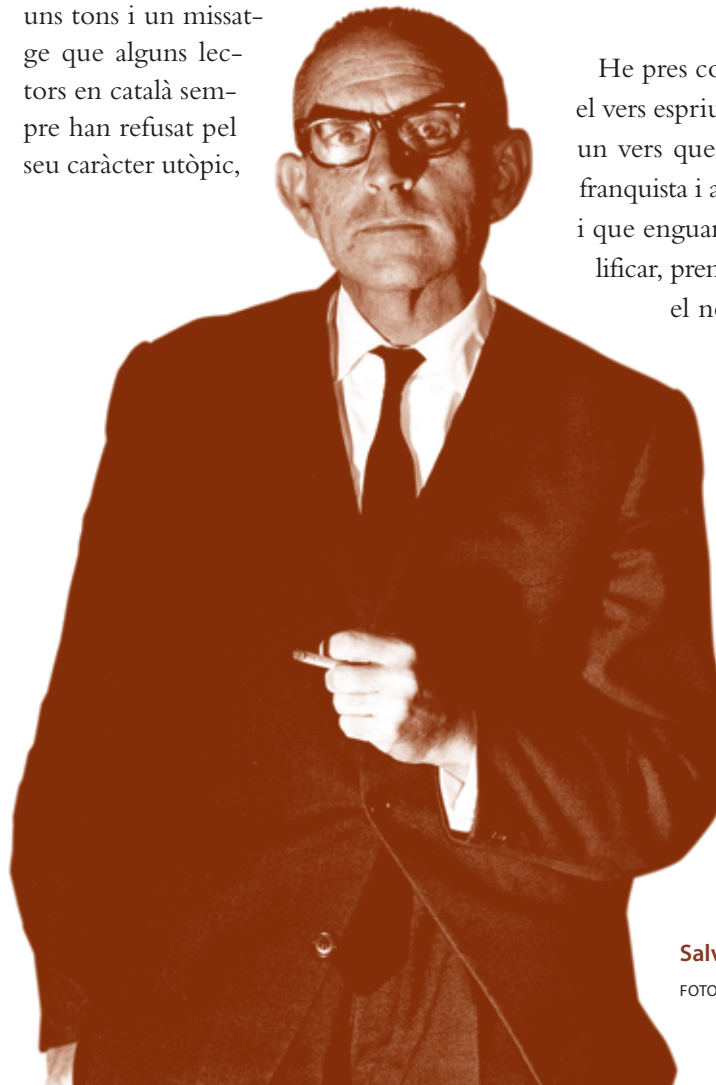
Consell de redacció:
Pep Espluga
Loli Gimeno
Carme Messeguer
Hèctor B. Moret
Màrio Sasot

Disseny:
Esteve Betrià
Ricard Solana

Redacció
C/. Major 4
44610 CALACEIT
tempsdefranja@telefonica.net

Impressió i producció
Terès & Antolín s.c.
info@teresantolin.com

Dipòsit legal: TE-57/2009

Assaig de plagi a Almenasp Esteve Betrià

Als sempre admirats
Salvador Espriu i, de retruc, Pere Quart;
si cal, amb disculpes.

Oh!, què cansat estic de la meua prima,
fronterera, poc sortosa terra,
i com me convindria d'allunyar-me'n,
oest enllà, on sembla que la gent és orgullosa,
i ociosa, franca, noble, salvatge,
endormiscada i feliç.

Llavors, al pedrís de Ca la Vila,
los amics i les amigues dirien:
«Com lo xinxeu que dixà el niu,
així l'home que abandona el seu cau»,
mentre jo, ja prou lluny, me fotria
de la llei de l'antiga incertesa
d'aquest meu tossut poble.

Però no sabré seguir aquesta quimera,
i em quedaré ací fins a no sé quan,
perquè, fet i fet, també sóc tossut i salvatge,
i m'estimo a més amb un irrevocable dolor
aquesta meua –i nostra– poruga,
precària, menuda, allargassada Franja

Cerca de la lejanía Ángel Guinda

Estoy lejos del tiempo, estoy en todo
lo que se va tragando el infinito;
pegado a ti: ¡estoy en lo que he escrito!,
libre de horror, afán, prisa, cruz, lodo.

Dentro del aire me desacomodo
y a la desolación me precipito:
mudo, sereno, intenso. (Me limito
a no ser más que un espectro beodo.)

No veo el horizonte, nada pienso.
¿Ruedo? ¡Floto!, invisible: por el mundo
de la ausencia, que nadie ha traducido.

Fuera de mí, a solas con lo inmenso:
en el descanso de lo más profundo,
en el olvido que es haber vivido.

Desnonats Susana Antolí

Què dir...
Què no callar...

Si les honestes paraules agonitzen a la pira del silenci.
L'olor de l'encens acompanya el dolorós dol dels innocents,
d'aquells que creguéssim en lligams eterns.
Ara l'ombra del pueril enamorament
s'enlaira per damunt dels xiprers
i el cos és un pes, un pesar, un penal,
un perquè.

Mentre, l'ànima, arrebossada amb la pols del moribund,
descendeix rodolant per la cinglera de la llum de la ceguera,
de la darrera oració de la foscor,
fins la certesa del riu eixut.

Allà, on vivim les mortalles,
ja no t'han d'acaronar el meus versos,
ja no t'han de besar les meves pupil·les,
ni t'agafaran les mans les meves mans exànimes.
Ja no seran necessaris els sacrificis ni les immolacions
per defugir d'aquest misteriós trànsit
que ens duu com bens, des de la passió a la indiferència,
perquè ja només som dos llunes, dos nits
que no han d'escoltar més la riulla del sol.
I jo, caminaré solitària, sense anhelar ni tan sols
escapar d'aquestes fronteres,
buida com sóc de pàtria, òrfena d'amor i bandera,
només filla del meu hortet sóc,
del noguer, del roure, de la negra terra.

I si existís un altre camp, un altre món, una altra vida,
que trist pensar que no sé si et buscaria!
I si hi hagués un altre cel, demanaria una parcel·la
on deixar descansar l'esperit,
on treballar blat daurat,
on passejar amb unicorns.
Il·lusos somnis d'estimació senil,
de qui veu la porta de la mort del sentiment oberta,
quimeres en què tu no hi ets,
com tampoc hi sóc jo en les teves.
Si almenys tingués llàgrimes,
podria regar el meu hort.

Pacible badina de manso riu
Ánchel Conte

Os míos brazos se tornan luz de lusco cuan t'abraçan cuan te pretan son aire
flocón tovo de cotón n'ó peito los besos caricias n'a faz os labios seda suave
saliva hidromiel cuan estreñius os uellos te lamino en agua que bulle me convierto
sondormiu sobre o tuyo cuerpo recosto a capeza conto cada nota d'o tuyo aliento
sinfonía de mil instrumentos que tañes con l'almíbar d'a voz d'os tuyos adrentos
..
en tu calién almada sobre a que os suenios chugan me finco e crexiu de tu me siento
a luz se'n fui en erupción o sexo esclata con flama blanca que no crema invisible fuego
..
m'ayoyas silencioso con parolas amortadas esmortexiu remor en esbarricau ripero
pacible badina de manso riu baixo umbrosa selva en caluroso estiu per tu esdeviengo

Barcelona, 8 de mayo de 2012, 14 h

Versió del poema II
de Cementiri de Sinera
Manel Riu

Pepita, quina pàtria
encercla el cementeri?
Estes serres d'Inera
roies de ferri, blanques,
el riu, el pont. No vull
res més, si no és la llengua
que de tu vaig aprendre,
que de mi aprèn ma filla,
que de ma filla un dia...

Juli Micolau

Del poemari inèdit *Àtic*

Camps a través,
camí amunt,
remunten
tossals i cims.
Camps erms
boicotegen
brins.
Cau la nit
rendida
als peus.

La llavor ja és al solc
José-Miguel Gràcia

La foscor
omplí el món.
De retop
cremà el sol
generós
el rostoll.

I un bon tros
de debò,
somni foll
dins del pou
del record.

Si més no
fa ben poc,
llaura el bou
fent remor
que fa goig.

Salvador
tindrem sort!
Ben de nou
la llavor
ja és al solc

Amuntegats
Marià López Lacasa

Amuntegats,
tallats pel fred,
ulls trencats,
eixuts i colgats de sal.

Platges farinoses,
mortalla indefinida,
gestos inconcrets
d'unes ombres sense vida.

Blau i blau,
negre i nit,
llavis de sol
busquen la claror.

El paradís,
aquesta ratlla al fons,
una incerta meta
sense guanyadors.

S'omple la distancia
amb la fam del perdedor,
una esperança
pot valer,
per què no,
una vida.

La influència d'Espriu sobre...

Ramon Sistac

1. Què ha representat en Salvador Espriu per a la vostra obra?

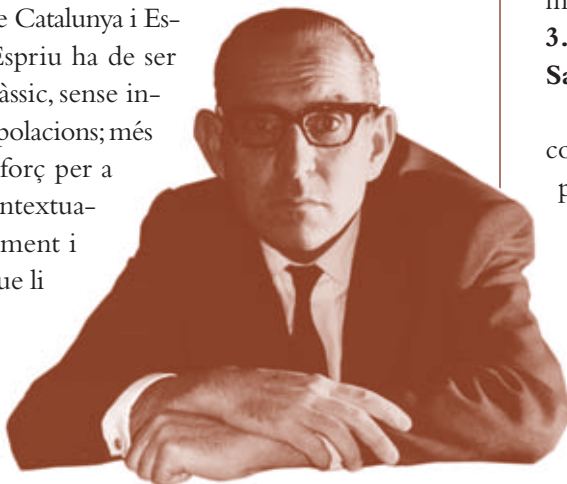
La seua obra em va arribar d'una manera força primerenca, de jovenet, i per dues vies diferents. D'una banda per una lectura adolescent, quan amb prou feines començava a autoalfabetitzar-me en català, d'*El caminant i el mur*, llibre que sortosament vaig rellegir ja d'estudiant de filologia catalana. D'una altra Espriu em va arribar, també de molt jove, a través de les cançons d'en Raimon. I això va tenir per a mi un efecte inesperat: sentir com un poeta "barceloní" podia ser interpretat i fins i tot reinterpretat en català occidental, tot demostrant així, i de manera irrefutable, la unitat de la llengua que en aquell moment jo tan sols intuïa. Espriu potser no ha estat el meu "autor de capçalera", però de ben segur que ha deixat una empremta important en la meua formació lingüística, literària i també cívica.

2. Com valoreu els diferents gèneres literaris d'en Salvador Espriu?

Malgrat la solidesa de la seua prosa, Espriu és potser més conegut com a autor teatral i, sobretot, com a poeta. Segurament amb el temps serà més valorat per la seua aportació al teatre català, però tal vegada avui en dia la poesia és un llenguatge més universal i, en conseqüència, més popular. Ara per ara l'Espriu que és patrimoni de tothom és, doncs, l'Espriu poeta. I en això, evidentment, en Raimon també ha tingut el seu paper.

3. Quina creieu que és l'actualitat de l'obra d'en Salvador Espriu?

Tot i que no ha de ser especialment difícil de trobar connexions entre el context productiu de l'obra d'Espriu i la situació actual, especialment en el debat sempitern entre Catalunya i Espanya, crec que Espriu ha de ser llegit com a un clàssic, sense intentar fer-ne extrapolacions; més aviat cal fer un esforç per a interpretar-lo i contextualitzar-lo en el moment i la circumstància que li va tocar viure.

Salvador Espriu

FOTO DE PAU BARCELÓ

Merxe Llop

1. Què ha representat en Salvador Espriu per a la vostra obra?

Vaig començar a llegir en Salvador Espriu a Tarragona, quan feia els estudis de magisteri a la Normal. Parlo de l'any 1975, final de la dictadura de Franco i ja es podia estudiar, a la universitat, català i literatura catalana. Reconec que em va apassionar. El trobava un autor molt difícil i molt interessant. D'ell i d'altres creadors vaig sentir el neguit per escriure poesia tot i sent conscient que la meua tradició cultural estava molt allunyada de la seua i no em veia capaç d'arribar a construir un món simbòlic, complex, com el seu. Sentia una gran admiració, «enveja», per la possibilitat que va tenir d'estudiar al parvulari de Maria Montessori, que representava un corrent innovador i una pedagogia pensada en els alumnes i no tant en els resultats i els continguts com dominava el món educatiu d'abans i d'ara.

Jo, en aquell temps, allò que més m'interessava d'Espriu era conèixer tota la simbologia del seu món literari i actualment, encara continuo aprenent de la seua obra; és un gran mestre per a mi.

2. Com valoreu els diferents gèneres literaris d'en Salvador Espriu?

La creació literària d'en S. Espriu és indiscutible. Ell escriu allò que sent i allò que la inspiració li dicta. És un autor molt disciplinat, com tothom sap, i en ell es compleix allò que diu: «Quan et vingui la inspiració, que t'agafi treballant». Escrivia, llegia, estudiava diccionaris en castellà i en català durant un mínim de trenta minuts diaris... Això és envejable! Com no havia d'escriure teatre, novel·la, poesia amb tanta perfecció formal. M'agrada tota la seua obra que llegeixo en funció del meu estat d'ànim. La novel·la *Laia* em recorda molt el nostre Jesús Moncada; quina meravella!

3. Quina creieu que és l'actualitat de l'obra d'en Salvador Espriu?

Les celebracions dels centenaris són importants per tal de contribuir a la difusió d'un autor determinat. Espriu sempre ha estat present en els estudis de literatura catalana. És un autor conegut mundialment; imprescindible i actual. Els seus poemes m'emocionen i els recito en determinades circumstàncies; fins i tot ho he recitat en català a llocs de parla castellana i els oients (persones cultes i respectuoses) m'han escoltat amb atenció. La poesia de Salvador Espriu imposa silenci i emoció; és un autor extraordinari, essencial!